hrvatski narodni vez

Adela Pleše

8037

Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH broj **18642-1953. preporučuje knjigu »Hrvatski narodni vez«** od Adele P l e š e, u izdanju Seljačke Sloge s time, da se ista može upotrebljavati kao priručnik za ženski ručni rad u općeobrazovnim, ženskim stručnim i domaćinskim školama.

H R V A T S K I N A R O D N I V E Z

1954

Izdavač: SELJAČKA SLOGA

Zagreb, Ulica Socijalističke revolucije 17/I

Za izdavača: *N a d a S r e m e c*

Nadzor nad štampom: *Čuča Smokvina*

Hrvatski narodni vez

Adela Pleše

rvatsko je selo sticajem historijskih, društvenih i kulturnih odnosa sačuvalo — velikim dijelom — niz rukotvorina, u kojima stara tehnika izrade, ukrasi i oblici još uvijek dolaze do izraza. Nekoć su te rukotvorine služile isključivo potrebama kućne zajednice i njihovoj se izradi posvećivalo mnogo vremena, truda i ljubavi. To prvenstveno vrijedi za tekstilne izrađevine, koje su sačuvale najviše od starih vještina.

Još donedavno hrvatsko je selo prerađivalo vunu, lan i konoplju za svoje potrebe. A ove je sirovine prerađivalo od svog dolaska u ranom Srednjem vijeku u današnju postojbinu, jer su bile od velikog značenja za njegovu nošnju i kućne potrebe. I u tim se tekstilnim rukotvorinama kroz stoljeća taložio na prastare oblike, čitav živopisni svijet šarenila boja, kroja i ukrasa napose. Ti ukrasi nisu bili posljedica slučajnosti, namjeravani ili nenamjeravani dodaci ruhu ili kućnim tekstilnim predmetima (jastucima, plahtama i sl.), već je to bio tradicionalni izraz živog oblikovanja umjetničkog osjećanja i izražavanja, u kome je bila obuhvaćena čitava zajednica, užeg ili šireg područja (selo, općina, župa). Najprije izražavani u pravilnim ili nepravilnim linijama, mahom kao baština prethistorijskih kultura, oni su stvarali izvor našeg narodnog ornamentnog blaga. Kasnije se ornamentni

izraz obogatio biljnim motivima, koji su primijenjeni ili naturalistički ili stilizirani. Stilizirani su više odgovarali duhovnom nastrojenju sela, jer su se u njima sačuvali i stari simbolički oblici.

Manje su primjenjivani životinjski oblici, a pogotovu ljudski likovi. Kao da je njihova pokretnost smetala i uznemirivala seljaka, ukorijenjenog u zemlju. Pokretni životinjski motiv blizak je nemirnom seliocu, stočaru - nomadu.

Među tekstilnim rukotvorinama je tehnika vezenja dala najšire prostorne mogućnosti za ornamentno iživljavanje. Daleko veće nego kod tkanja, gdje je okvir tkalačkog stana postavljao granice. Tehnika vezenja nastala postepenim iskustvenim procesom određivala je i sa svoje strane izražajne mogućnosti veziva i oblikovala stil. Osnovne vrste vezilačkih radova mogu se svrstati u dvije skupine: v e z p o p i s m u, koji se izvodi na osnovi crtanog motiva i v e z p o b r o j u, koji se izrađuje brojanjem niti podloge. Može se još spomenuti g o b l e n s k i v e z u južnim krajevima naše zemlje, te v e z l a n č a n a c, kojim se veze na čohi a značajan je za istočno područje i konačno p e č k i v e z proširen u Posavini.

Složena tehnika i bogatstvo ornamentnih motiva ostvaruje kombinacijom likova i boja, neobično šarenilo hrvatskih rukotvorina. Ove rukotvorine nisu samo značajne za etnografiju i nisu samo svjedočanstva kulturnih osobina hrvatskog sela. Po svom sastavu, a naročito po svom ornametnom ukrasu, one su bile i ostale estetske vrednote. U stilizaciji tih ornamentnih motiva imamo još uvijek pred sobom impresivnu ilustraciju umjetničkog života hrvatskog sela, iako umjetničko stvaranje sela već kroz decenije jenjava. Nove okolnosti nameću i nove izražajne oblike, jednako u životu kao i u umjetnosti.

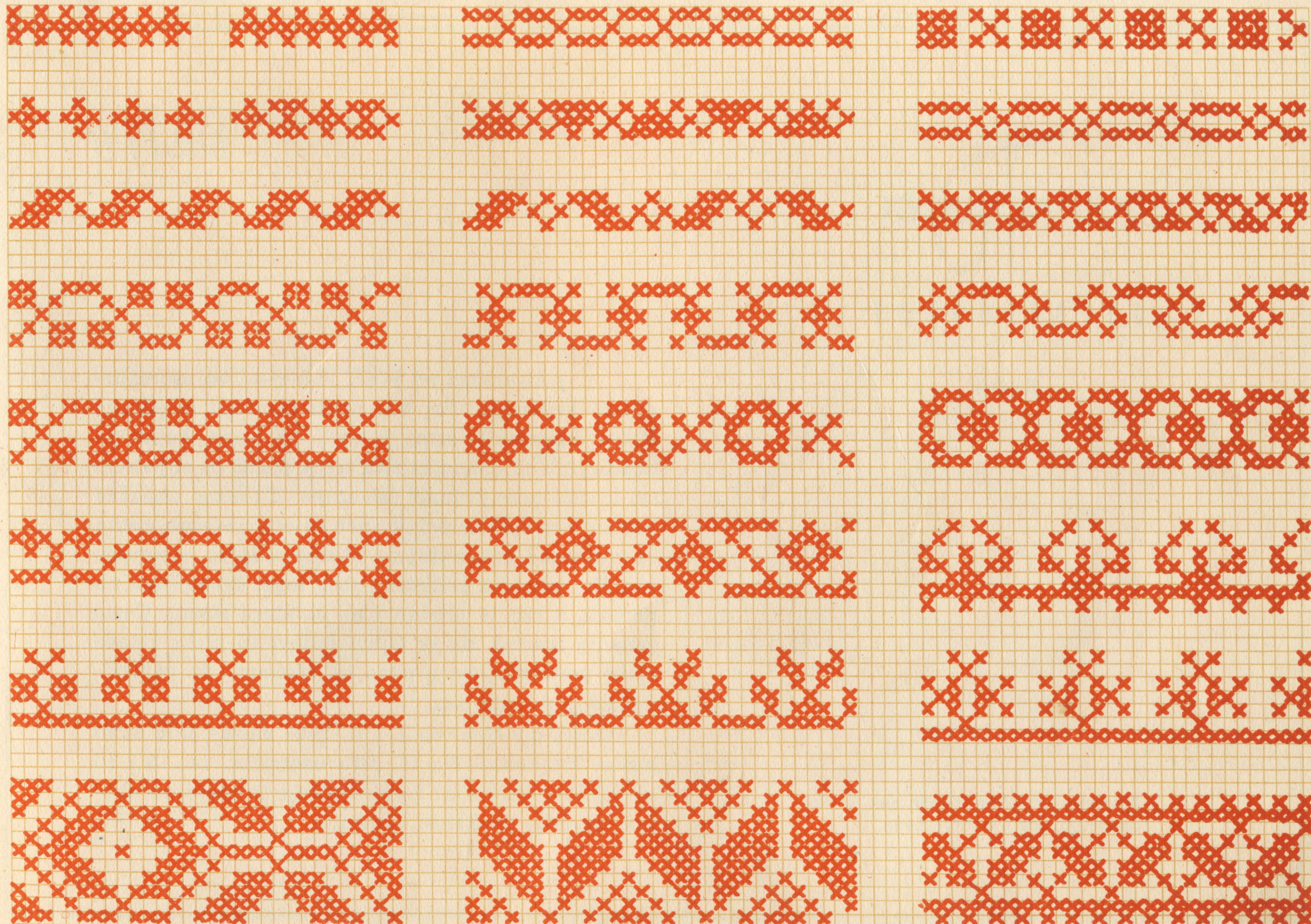
Postavlja se pitanje, da li u današnjim okolnostima, tradicija ornamentnog ukrasa još ima svojih vrednota? Neosporno je, da je ornamentika u životu industrijskog društva izgubila svoje prvobitno značenje općeg umjetničkog izraza.

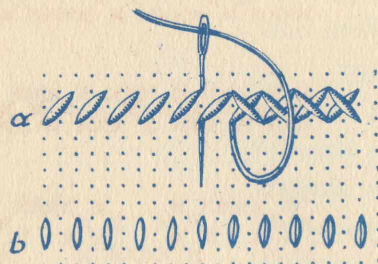
Danas se ne će nitko sjetiti da tvornički dimnjak iskiti ornamentima, kao što su stari Egipćani ukrasili stupove svojih hramova. Ali svakako bi bilo pretjerano odbaciti primjenu svakog ornamenta i na svakom mjestu. To bi značilo ne samo kočenje svakog umjetničkog obrta u gradu i svake kućne radinosti na selu, već i uništavanje drevne umjetničke ornamentike, koja zagrijava i ukrašava našu svakidašnjicu, predmetima svakodnevne upotrebe.

Zbog toga je važno, da primjena ornamenata bude ne samo tehnički ispravna, da svojim motivima odgovara umjetničkim tradicijama, već da bude i ukusna, a tome svemu želi pridonijeti ova zbirka hrvatskih narodnih vezova.

I

Križići

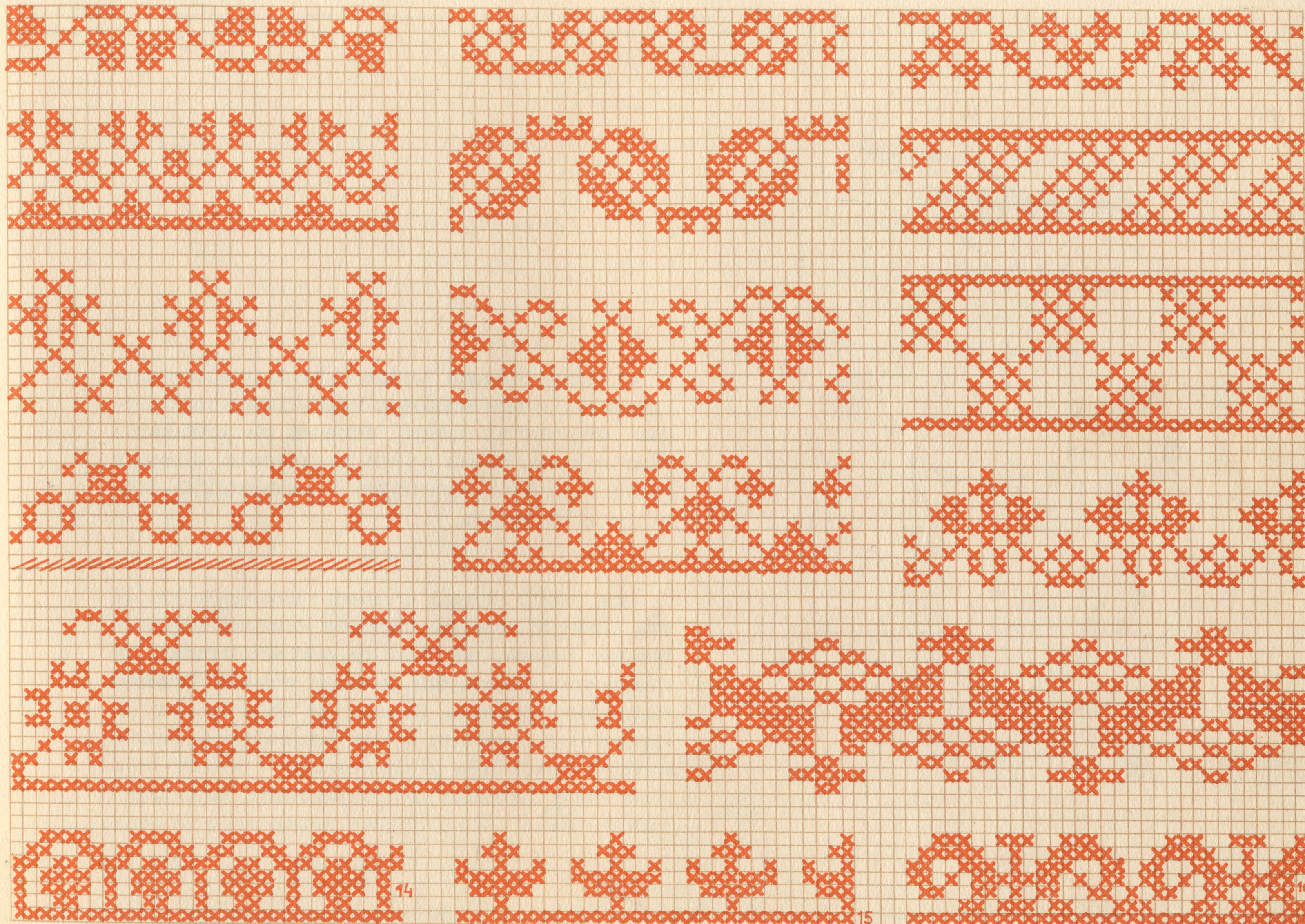
Na svim crtežima slova »a« i »b« označuju lice i naličje boda.

List I i II

Na listovima od I-XII. donešeni su uzorci izrađeni križićima. Taj vez upotrebljavaju seljakinje čitave Jugoslavije samo je različitit način, kojim ga izrađuju. Kod izrade križića treba paziti na slijedeće: svi križići moraju imati isti smjer. To ćemo najlakše postići, ako radimo polukrižiće slijeva nadesno, zatim se vraćamo i polukrižićima sdesna nalijevo popunimo vez. Taj je način podesan i zbog toga, što se štedi na navezu, a rad je uredan i na obratnoj strani. Često puta je uputno, da se čitavi redovi ili plohe izrade samo polukrižićima a onda se vraćamo, da polukrižićima popunimo vez.

Uzorci donešeni na I. i II. listu nalaze se u svim našim krajevima. Na II. listu uzorci br. 14, 15 i 16 su dijelovi ukrasa sa ženske nošnje iz sjeverne okolice Zagreba (Bukovac, Gračani).

II

Plosni kosi bod

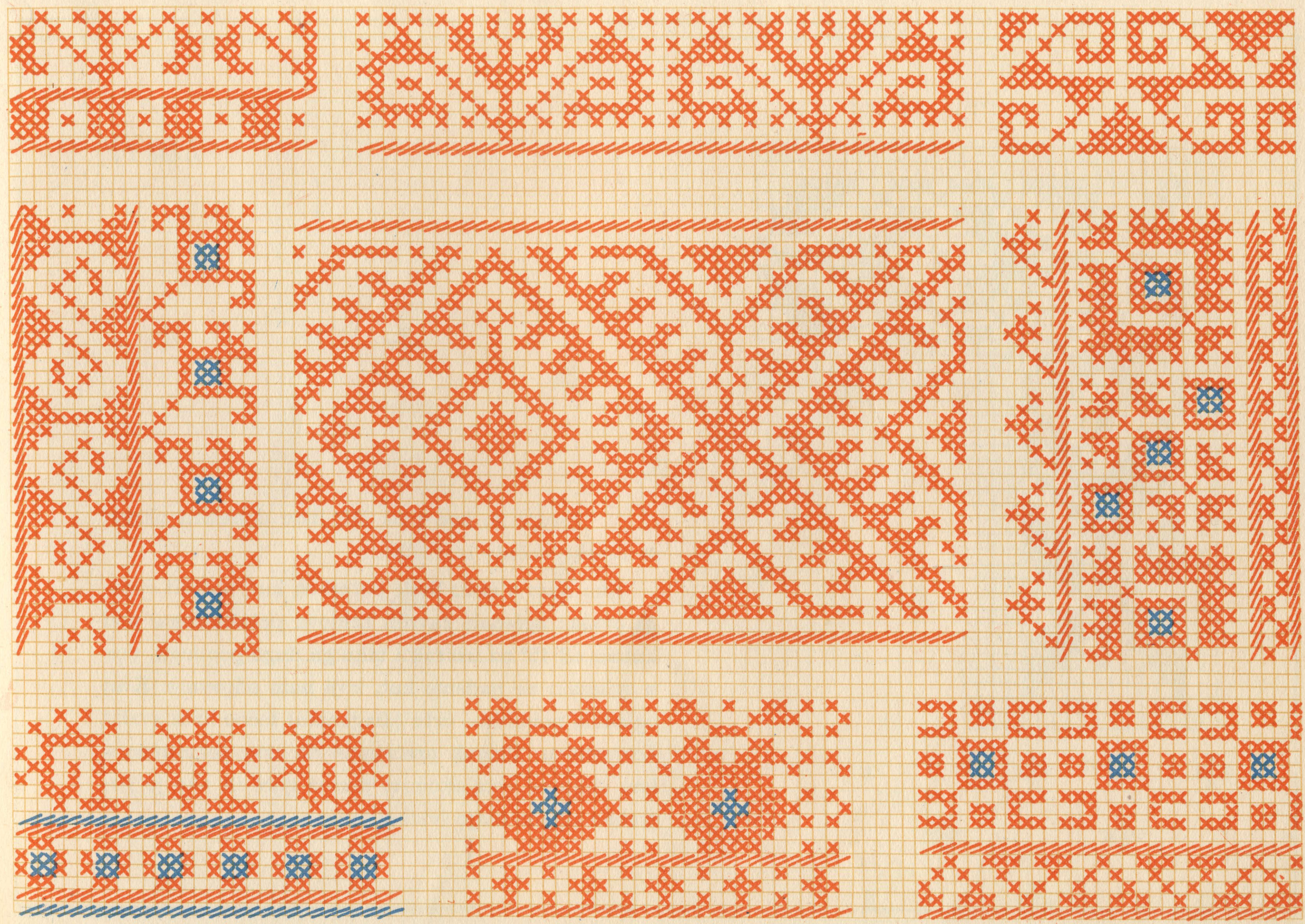
List III

Vanjska strana širokih rukava, prsa, ovratnik i donji rub ženske košulje iz Vrlike (Dalmatinska Zagora, dinarski tip nošnje) ukrašeni su križićima i plosnim kosim bodom svilom, pamukom ili vunom, a motivi su ili čisto geometrijski ili geometrizirani biljni, rjeđe životinjski.

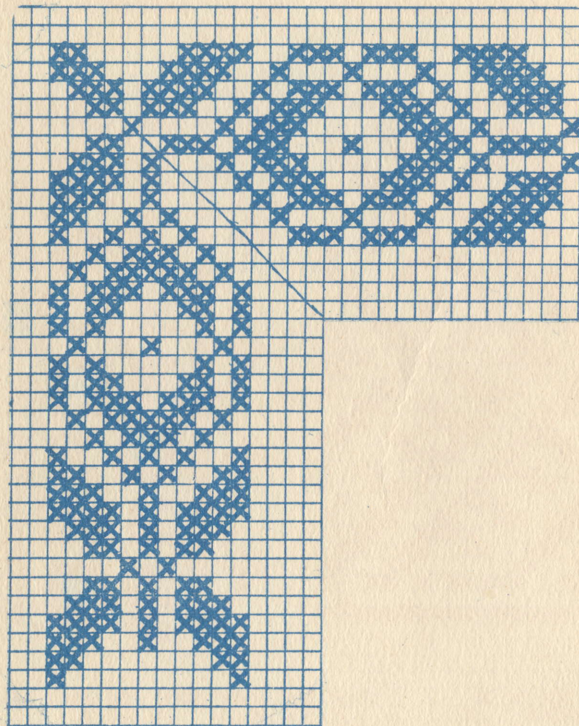
Boje

Ima košulja vezenih crvenom i modrom bojom ali ima i takvih, koje su ukrašene tamnim, zagasitim bojama. Pojedini su oblici do polovice izrađeni tamnomodrom bojom, dok je druga polovica izrađena tamnosmeđom bojom. Slijedeći je oblik izrađen tamnozelenom i smeđom bojom; izmjenjuje se tamnomodra i smeđa boja te tamnozelena i smeđa boja. Vrlo često nalazimo u tim vezovima boju poput tamnog bakra.

III

List IV

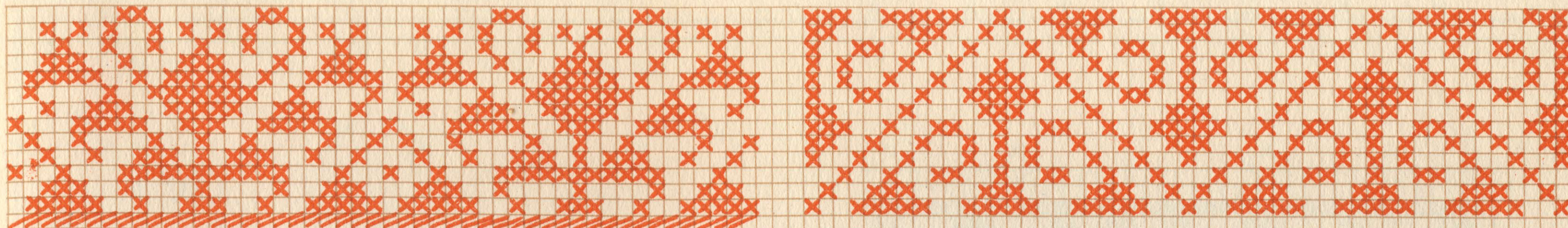

Kut

I ovdje su kao i na III. listu donešeni ukrasi sa ženske nošnje iz Vrlike.

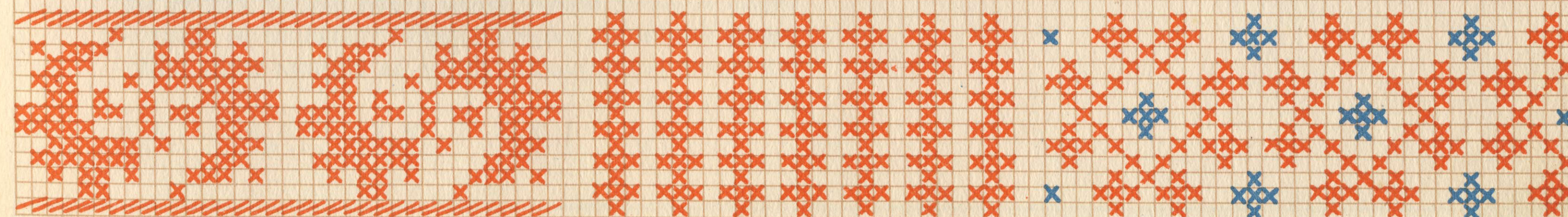
Ako nam u radu bude potreban kut, načinit ćemo ga ovako: ogledalo ravnih bridova položit ćemo pod kutom od 45° na uzorak i tako ga dugo pomicati, dok u ogledalu ne nađemo kut, koji nam odgovara. Kraj ogledala povučemo crtu (diagonalu) točno kroz svaku četvorinicu. Uzorak precrtamo do crte vodoravno a istu sliku od crte okomito prema gore ili ako je potrebno prema dolje (vidi sliku).

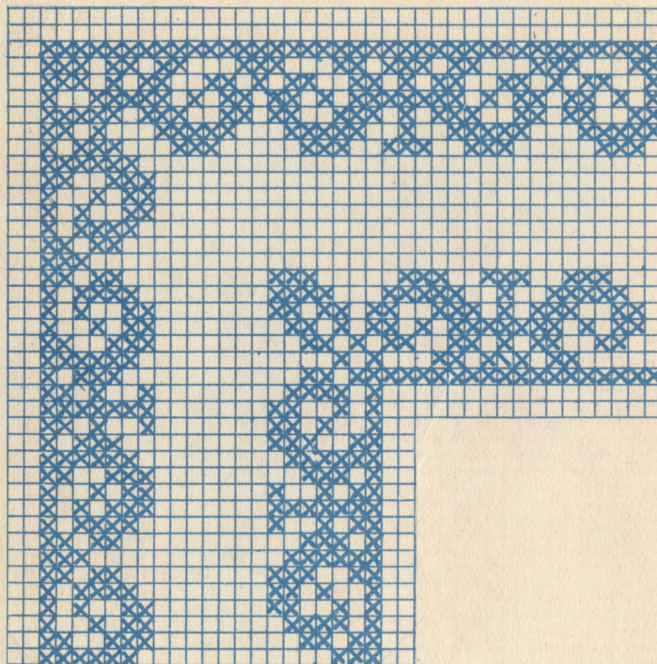
IV

1

2

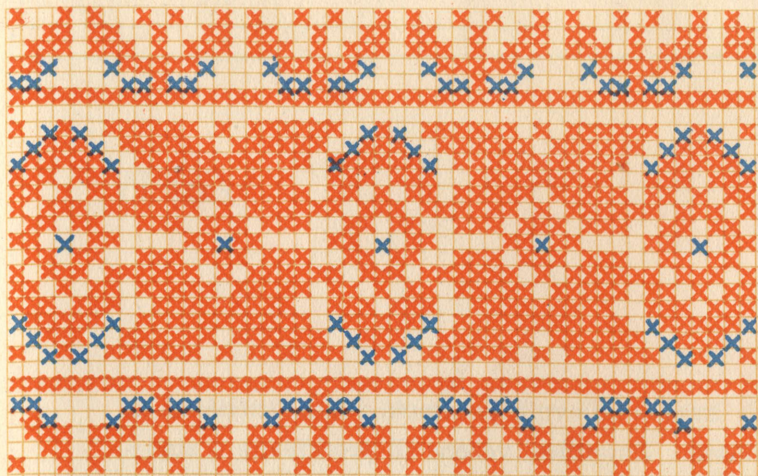
Kut

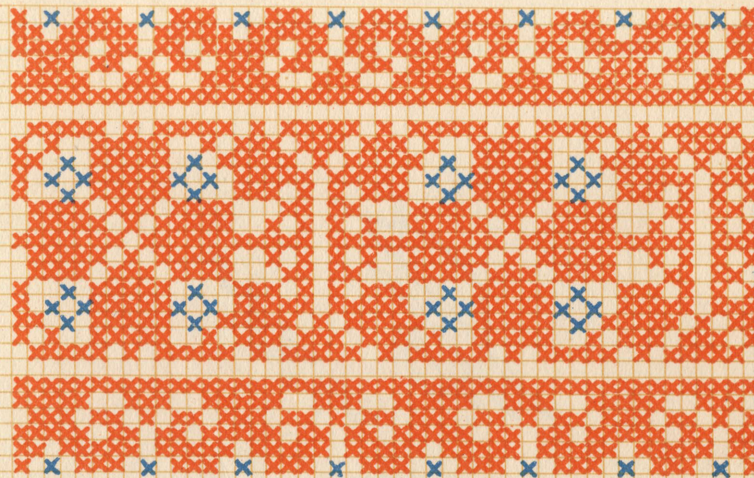
List V

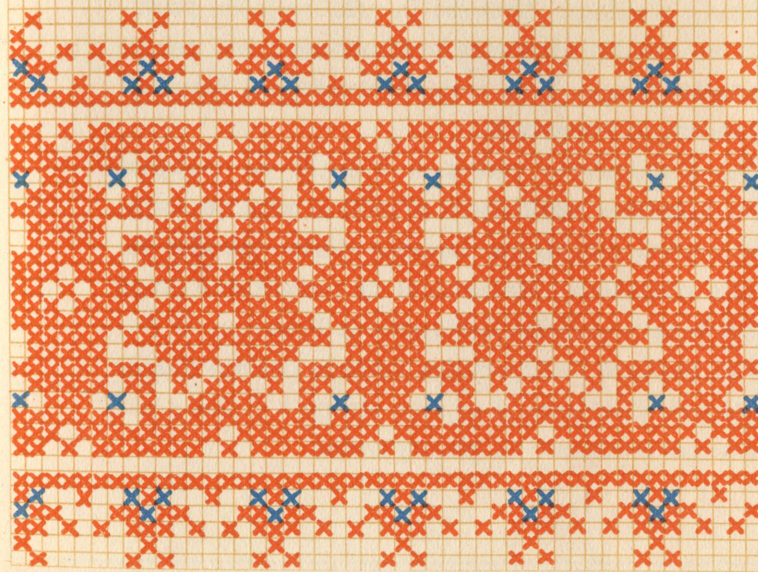
Na leđima gornjeg dijela rubače t. j. na kiklišću ženske nošnje iz Šestina (okolica Zagreba) nalazi se utkani ili križićima vezeni ukras od crvenog i modrog pamuka. Takav se ukras nalazi i na šakavicama (manšete rukava).

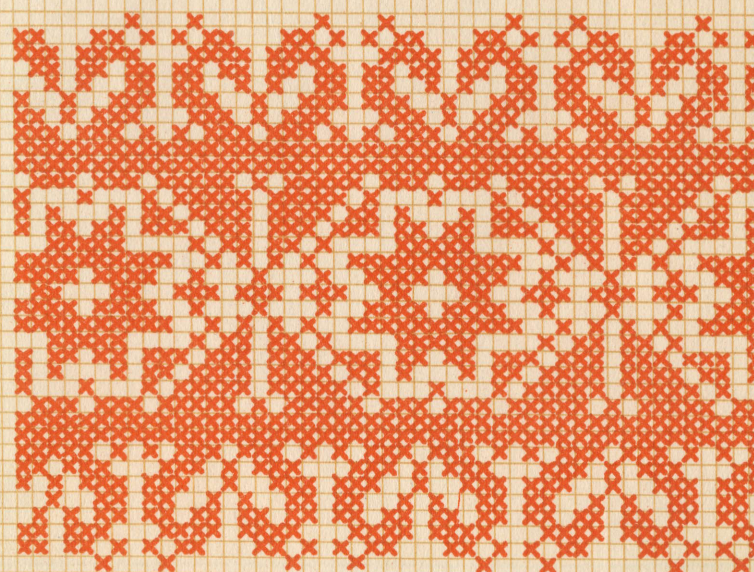
Ovi ukrasi kao i ostali vezu se na domaćem, seljačkom platnu. To je platno vrlo podesno za sve vrste ručnih radova. Za vezove koji se temelje na brojenju niti (križići, povlaka, izrezanac, lozanje, u sitno) preporuča se laneno ili konopljino platno, kod kojega je utka ili potka jednake debljine. Odabrati se mora razgovijetno platno ne pregusto nego rešetasto, na kojem se može lagano uočiti svaka nit. Za vezove po pismu (lančanac, ovijanac, pečki vez) može se upotrebiti tanko gušće platno, jer se na takvom može lakše nacrtati uzorak.

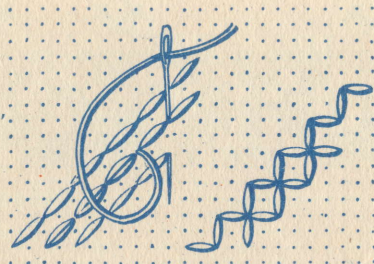
V

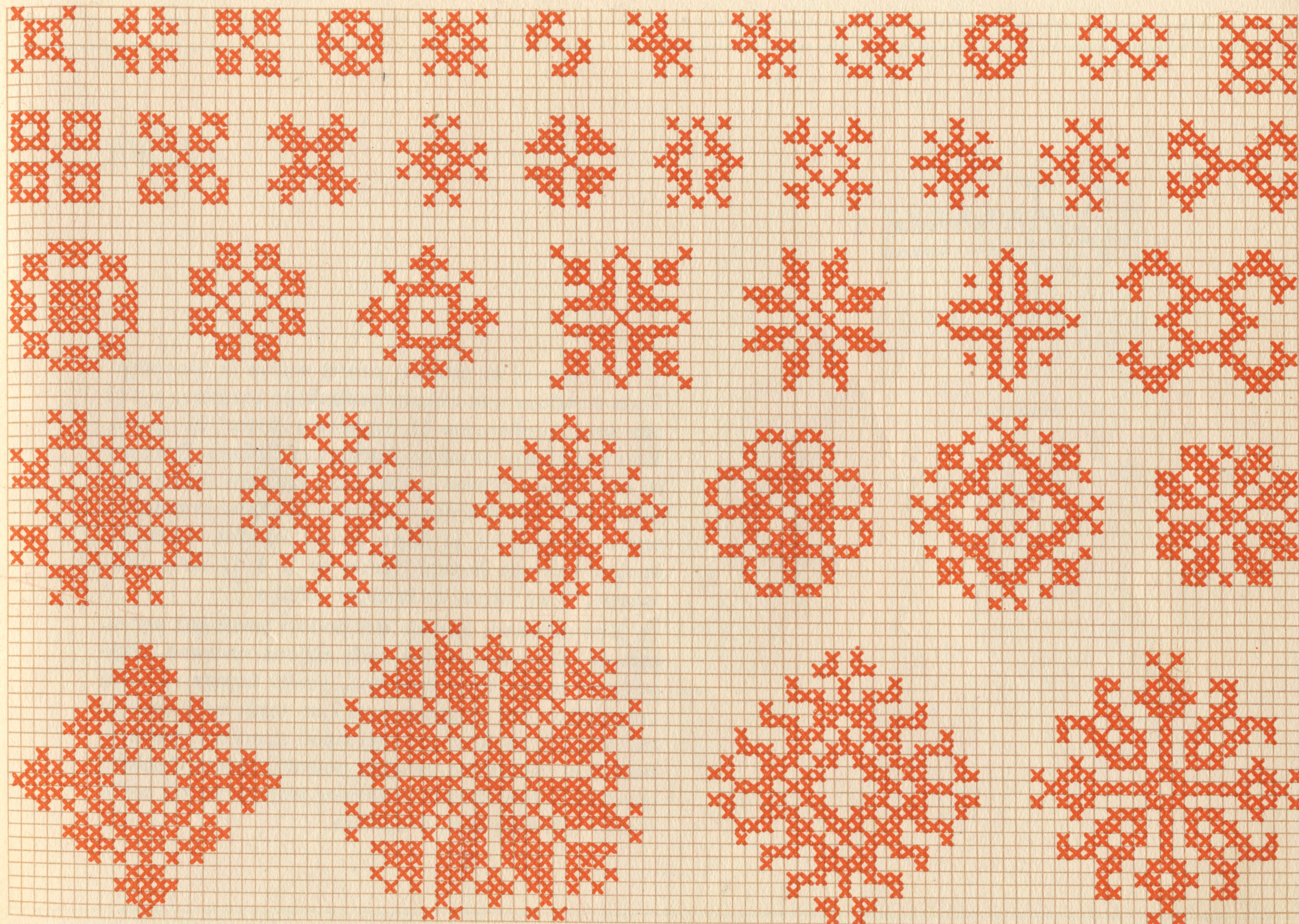
Lozanje

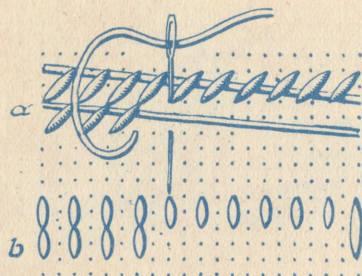
List VI

Ukrasi s odjevnih predmeta vezeni križićima ili protkivani. Zvjezdice, vezene ili protkivane u stanovitim razmacima djeluju kao neomeđeni ornamenat na rukavima ženskih nošnja, kao i na stolnjacima, jastucima i plahtama. Možemo ih vrlo uspješno primijeniti na raznim ukrasnim predmetima i kao tekući ornament (pruga). Veće zvijezde izrađuju u Slavoniji pružancem ili čupavcem.

Često susrećemo veziva, kod kojih su pojedini uzorci lozanjem razdijeljeni u polja u koja su smještene zvjezdice ili drvca. Lozanje vidimo također zajedno s povlakom i izrezancem na poculicama (kape udatih žena) i muškim košuljama iz Posavine. U Podravini možemo naći poculica vezenih pečkim vezom i lozanjem. Kod lozanja se obje strane t. j. lice i naličje mogu izrađivati na pravoj strani.

VI

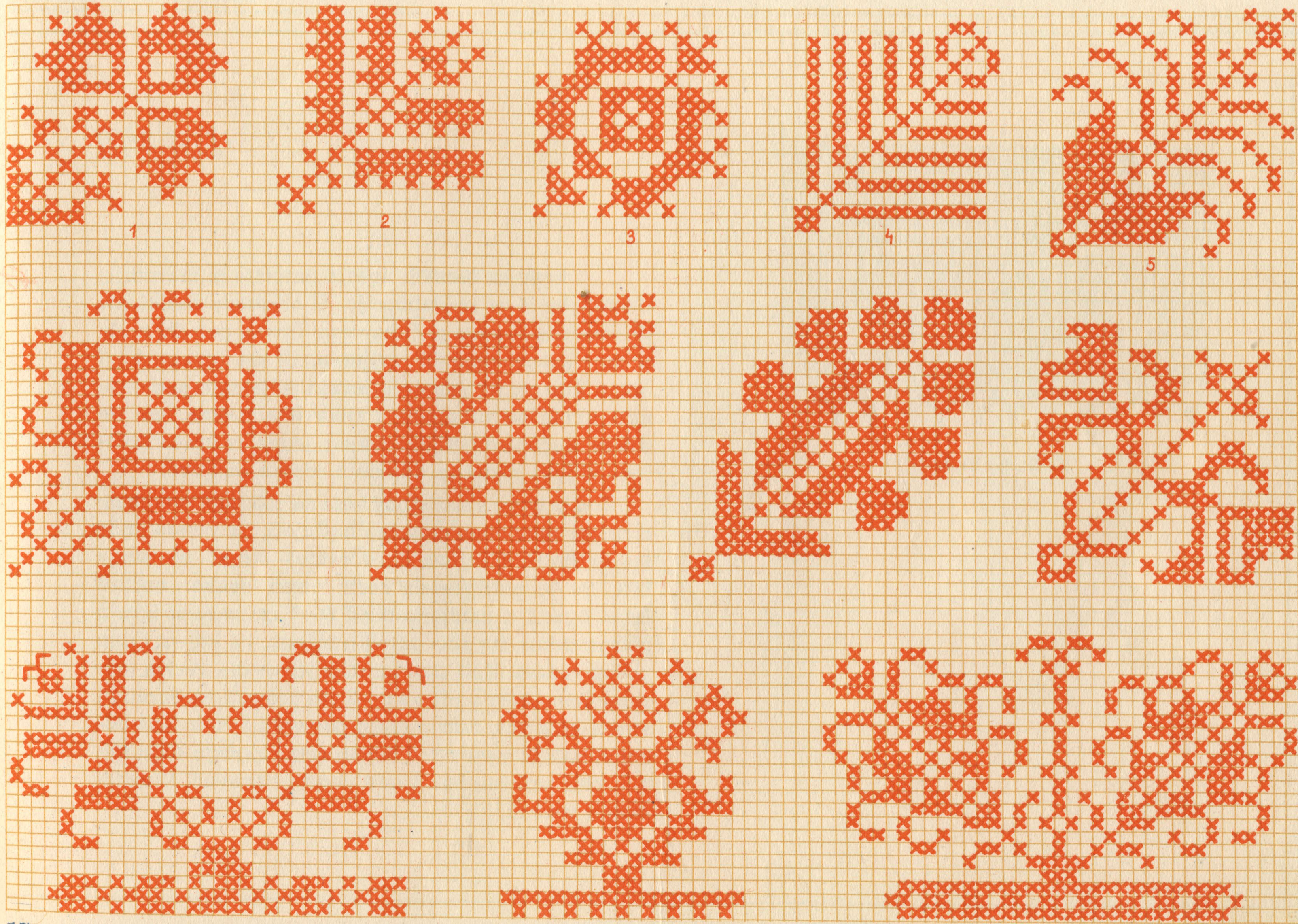

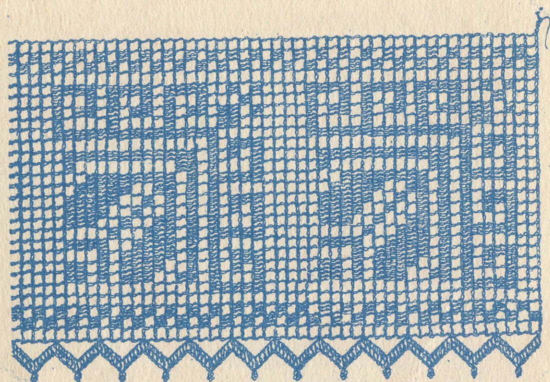
Pružanac

List VII

Na ovoj su stranici uzorci veziva iz Slavonije. Žene izrađuju nad rubom podsuknje rasplete, a nad tim vezu pružancem ili čupavcem drvca ili grane. Rub podsuknje ukrašuju kačkanom čipkom. Pravilno se izmjenjuju crveni i crni zupci kačkane čipke. Isto tako su i 2 po 2 drvca ili grane izrađene crvenom i crnom bojom, ili je čitav ukras izrađen crvenom, kadgod i crnom bojom. Uzorci br. 2, 8, 11 su iz Dalmacije; to su ukrasi sa ženskih košulja.

Kod pružanca moraju svi bodovi imati isti smjer, zato se ti bodovi uvijek rade slijeva nadesno. Najprije se načini dugi kosi bod, preko kojega se vezu polukrižići. Taj dugačak kosi bod može se i kasnije načiniti t. j. može se provući ispod izrađenih polukrižića. Kod nekojih su uzoraka pojedini redovi ili plohe izrađene polukrižićima protivnog smjera; na taj način vezivo djeluje posve drugačije.

1
2
3
4
5

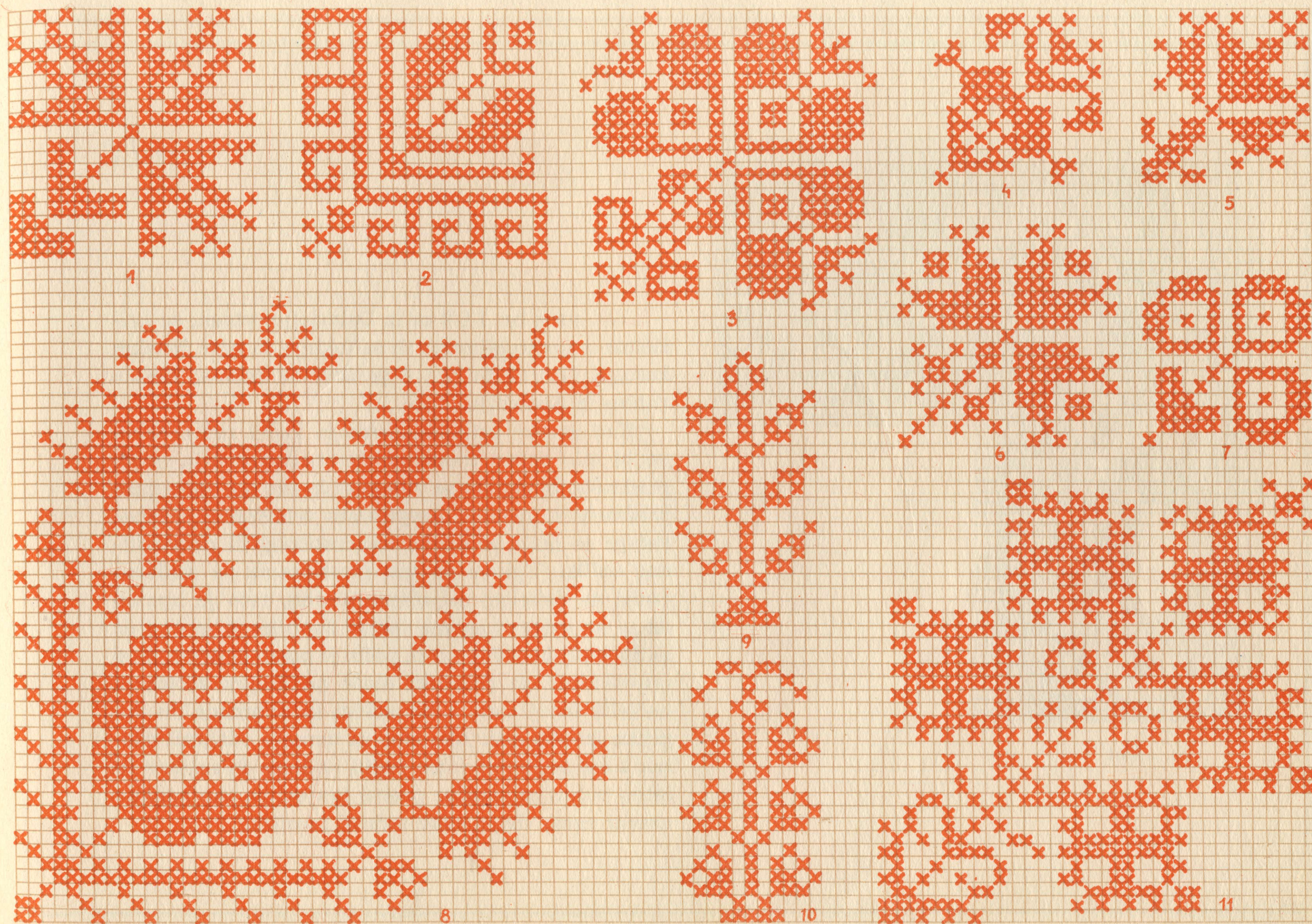

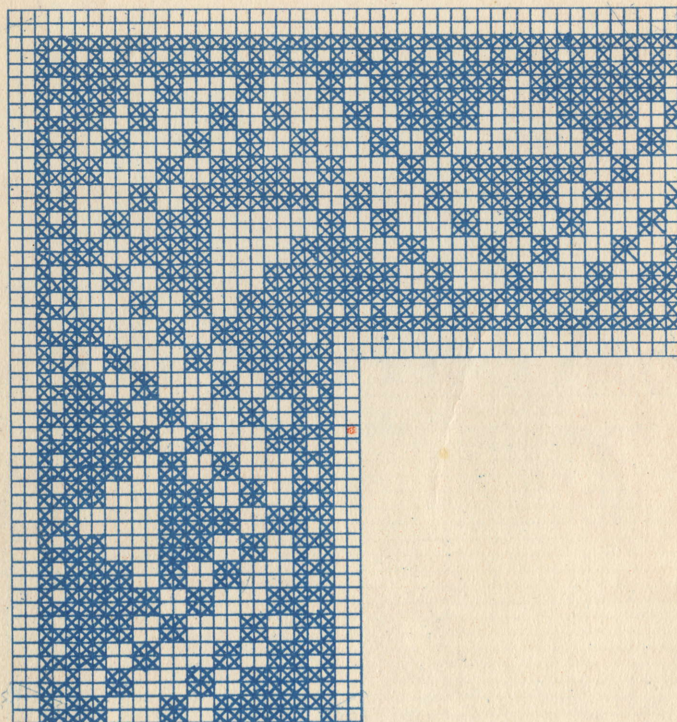
Kačkana čipka

List VIII

Ukrasi sa ženskih nošnja naročito iz Slavonije. Uzorak br. 4 je iz Dalmacije. U originalu veliki dio tih uzoraka izrađen je čupavcem. Prema potrebi može se iz 4 grane sastaviti zvijezda. Grane (drvca, koja imaju kosi smjer) upotrebljavaju seljakinje kao okomiti ukras na suknjama i rukavima rubina, tek im u tom slučaju mijenjaju smjer; jedna je grana položena slijeva nadesno, slijedeća sdesna nalijevo.

Kod primjene narodnog veza na ukrasne predmete u našim stanovima moramo nastojati, da vezivo bude što urednije. Čvorova na obratnoj strani ne smije biti. Da to postignemo, radit ćemo ovako: **načinit** ćemo čvor i u udaljenosti od 6—7 cm zabosti iglu u platno nakon što smo odredili mjesto, na kojem ćemo početi radom. Kad smo izradili jedan dio veziva, odrezat ćemo čvor a nit od 6—7 cm provući na obratnoj strani kroz vez. Slično ćemo postupiti i onda kad budemo načeli novu nit; i u tom ćemo slučaju obje niti t. j. onu završnu kao i onu početnu provući kroz izrađeni uzorak.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11

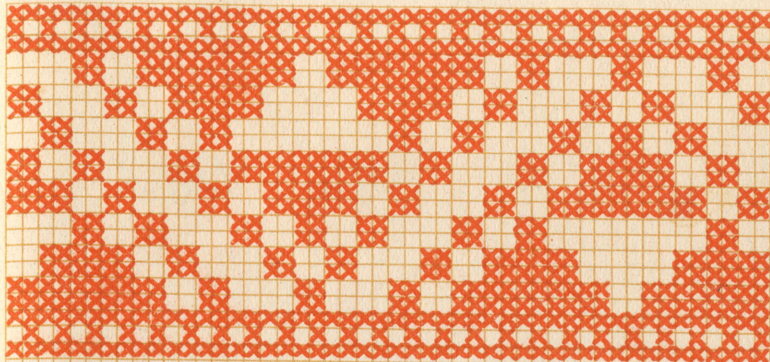

Kut

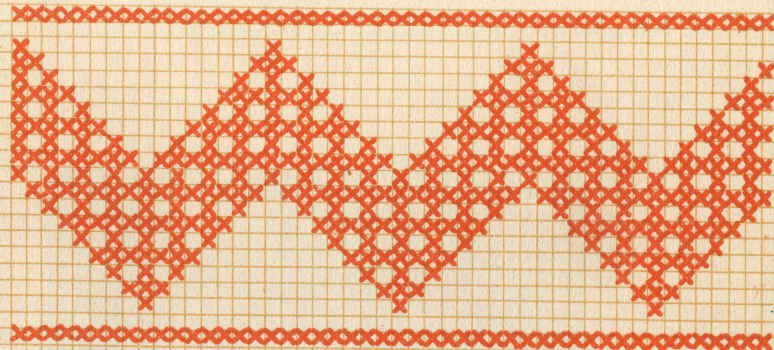
List IX

Uzorci br. 1 i 2 su iz Dalmacije; vezeni su križićima a upotrebljavaju ih seljakinje za ures ženskih košulja. Uzorak br. 3 i 4 je tkan na rukavu ženske rubine iz Slavonije.

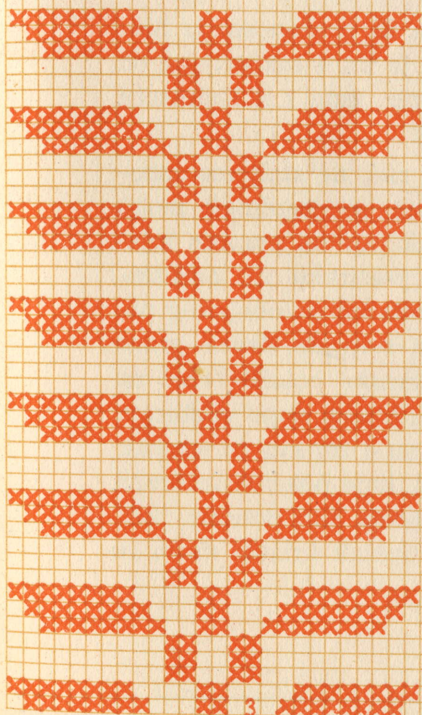
Kad uzorke primjenjujemo za ručni rad u školi, ne bi bilo dobro tražiti od učenica da izrađuju velike predmete. Mnogo će se više postići, ako one rade male predmete u raznim, propisanim tehnikama. Preporučaju se male prostirke kvadratičnog ili pravokutnog oblika. Uglove na tim prostirkama ne možemo raditi na debelom seljačkom platnu, zato je uputno da se na svim stranama načini šupljika (à jour) i da se do šupljike izvuku niti, pošto je posao dovršen. Kod pravokutnih se prostirki može na duljim stranama načiniti šuplji rub, a na uskim se stranama do šupljike izvuku niti. Ako smo za vezenje odabrali uzorak s kutom, počet ćemo raditi od kuta do sredine ili ćemo početi od sredine prema krajevima ako kanimo uresiti samo dvije uske strane prostirke.

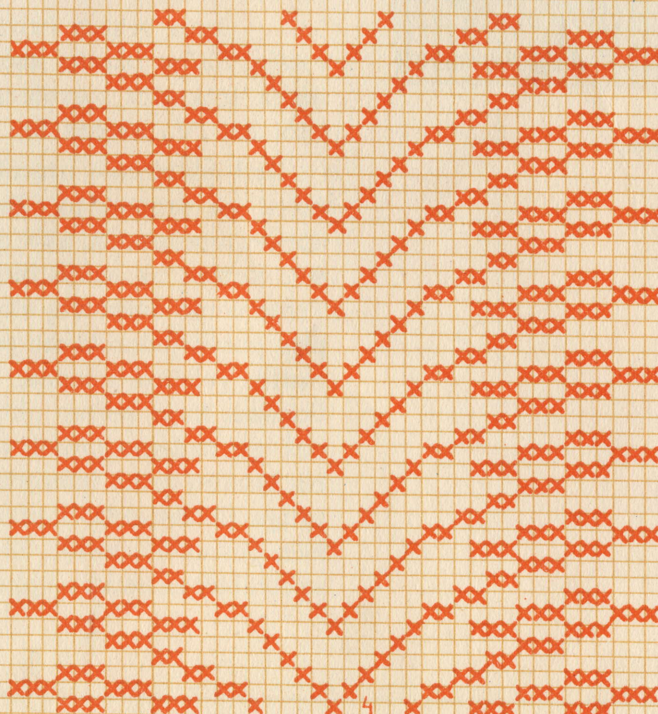
1

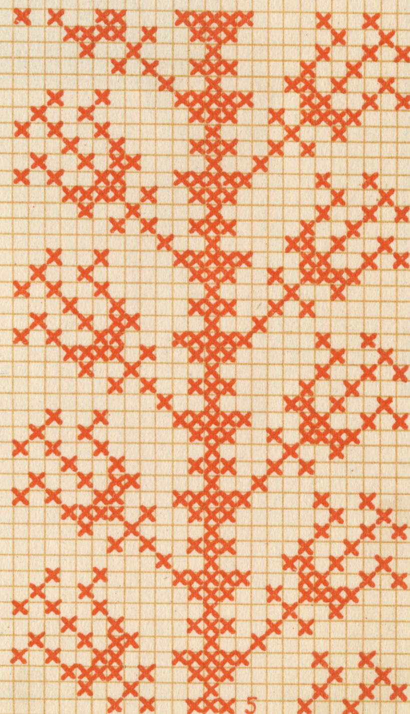
2

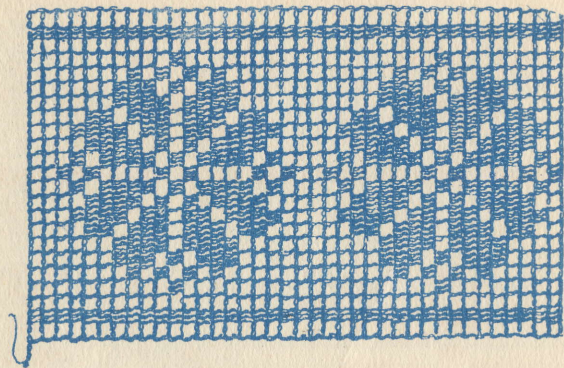
3

4

5

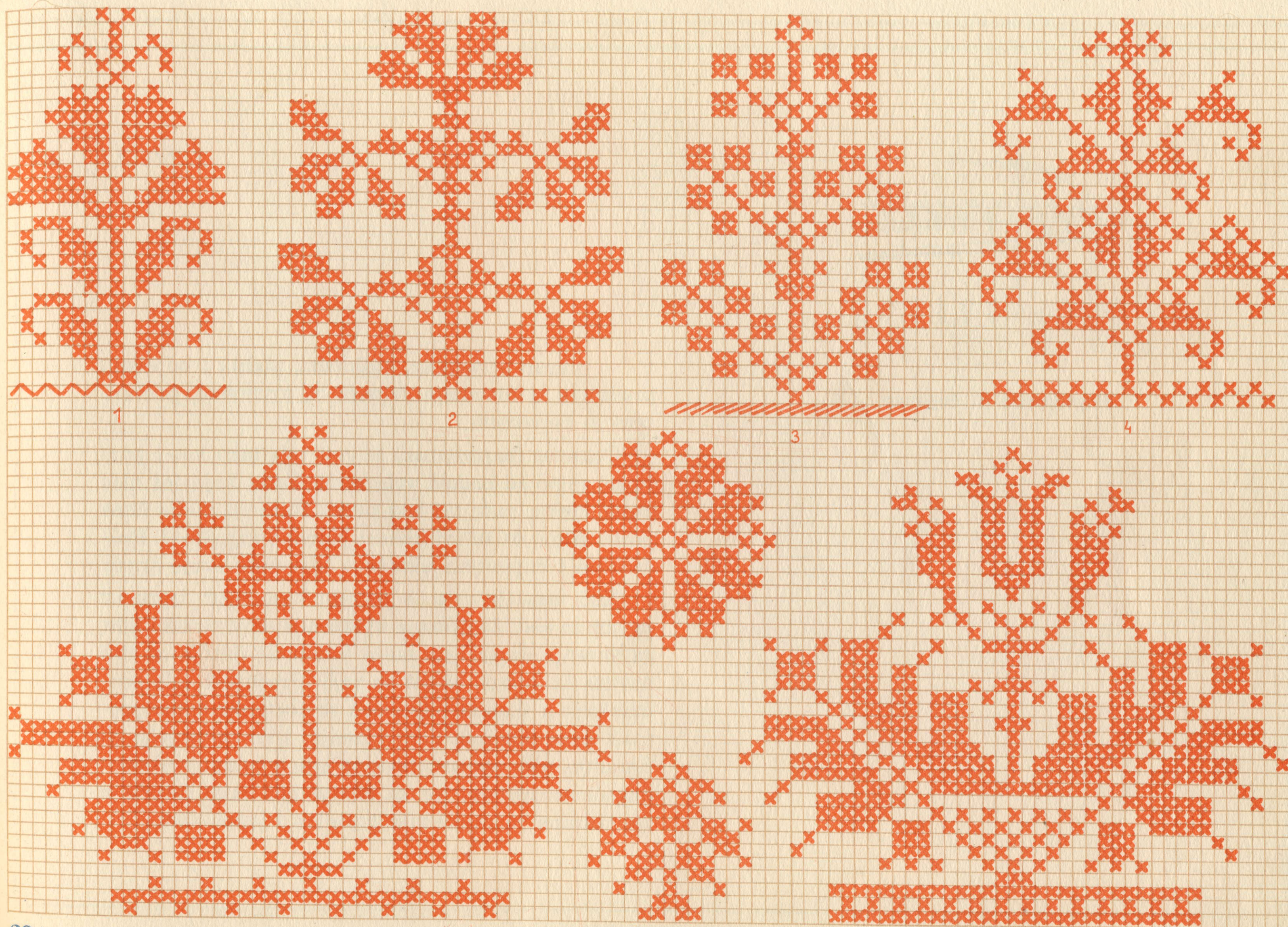
Čipka

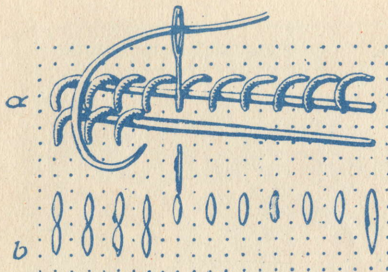
List X

Drvca vezena križićima ili pružancem iz Slavonije. Slične uzorke kao što je br. 4 sastavljene od samih trokutića susrećemo vrlo često i u Dalmaciji (vidi list IV., uzorak br. 1, 2).

Kad odabiremo uzorak za rad, ne smijemo zaboraviti na proporciju. Pojedini se predmeti mogu upravo upropastiti, ako uzorak nije na pravom mjestu. Vezivo ne smije biti ni preširoko ni preusko. Tome ćemo doskočiti, ako izrežemo od obojenog papira posve jednostavne pruge, zvijezde, drvca, grane raznih veličina i širina. Te izreske položit ćemo na tkaninu, koju želimo ukrasiti, i tako dugo odabirati, dok ne nađemo pravu veličinu i mjesto za uzorak. Na tkanini ćemo izbrojiti niti, koje pokriva izabrana pruga ili zvijezda, i prema broju niti odnosno križića potražiti uzorak. Svaki uzorak križića može se upotrebiti za izradu čipka.

X

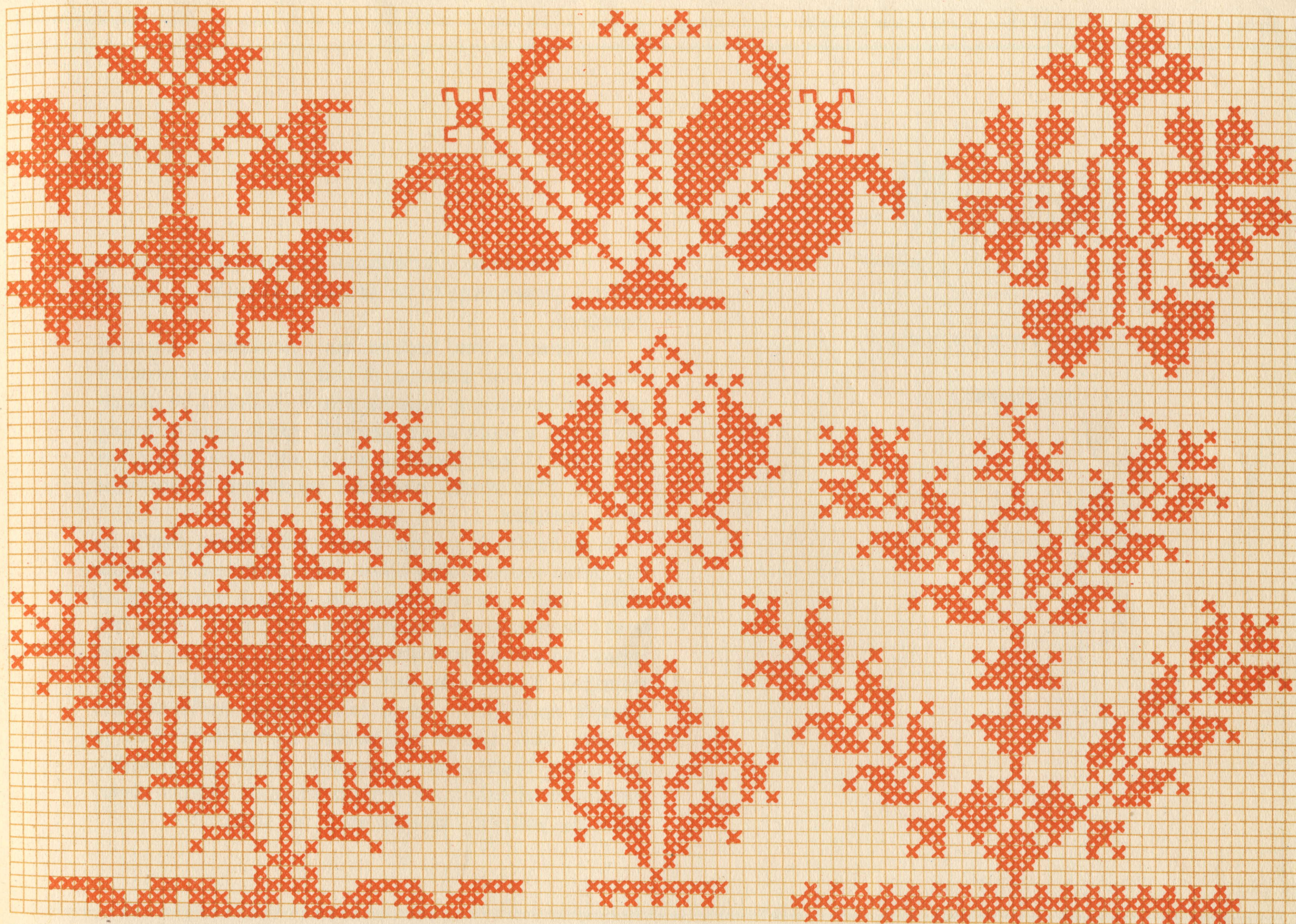
Napuštanac ili čupavac

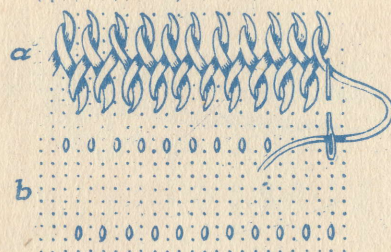
List XI

Ukrasi s ručnika, stolnjaka, plahta i odjevnih predmeta iz Slavonije. Vezeni su križićima, pružancem ili čupavcem.

Čupavac (napuštanac) se radi isto tako kao i pružanac samo su bodovi vrlo rahli. Žene, koje još nisu dosta vješte, rade taj bod preko žbice od metle čime postizavaju, da su svi bodovi jednako napuštani. Pružancem i čupavcem ukrašuju Slavonke svoje skute.

Kod vezenja vrlo je potrebno odabrati ispravan pribor za rad. Za šivanje upotrebljavamo kratke igle, za vezenje duge. Igla mora biti malo deblja od niti naveza ili konca, kojim se radi. Predebela igla prouzrokuje u tkanini rupe, dok se pretanka teško provlači kroz tkaninu. Kod vezenja, koje se temelji na brojenju niti, upotrebljava se igla s tupim vrškom i dugačkom ušicom, jer se šiljata igla lako zabode u nit tkanine pa posao nije pravilan i jednoličan.

Prepletenac

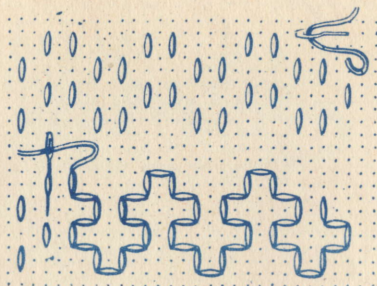
List XII

Ptice, vezene križićima, pružancem a mogu se raditi i pletencem; to su ukrasi s ručnika i raznih prostirka.

Pletenac je vez, koji se kao i pružanac i čupavac izrađuje slijeva nadesno. I kod pletenca se provuče nit ispod izrađenog veza na pravoj katkad i na obratnoj strani, a može se nit provući i prije nego se počne vezenjem. I kod pletenca mijenjaju žene smjer bodovima. Tim vezom ukrašuju seljakinje iz Posavine svoje poculice.

Kad radite bilo koji ručni rad morate paziti na slijedeće: visina stolice mora biti razmjerna s visinom stola. Ruke moraju držati posao tako visoko da se vrat i hrptenjača ne moraju savijati; tijelo mora biti uspravno samo glava smije biti malo nagnuta prema naprijed. Tkanina se kod rada ne smije nikada pričvrstiti na koljeno, jer u tom slučaju tijelo zauzme položaj, koji nije ni higijenski ni estetski. Ako je potrebno, tkanina se može pričvrstiti na jastučić, napunjen pijeskom ili kojom drugom teškom tvari tako, da jastučić stabilno stoji na stolu.

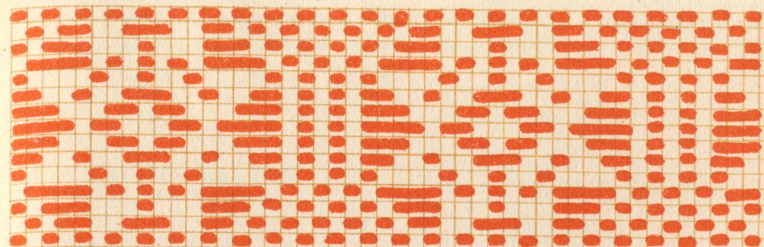

Pisanac

List XIII

Uzorci br. 5 i 8 vezeni su pisancem. Taj je vez jednak na obadvije strane, te je podesan za ukrašavanje stolnjaka, ubrusa, ručnika i t. d. Upotrebljavaju ga seljakinje u Đakovštini za uresivanje svojih rubina. U Slavoniji se i muške košulje ukrasuju pisancem. Etnografski muzej u Zagrebu posjeduje krasnu zbirku ručnika vezenih pisancem iz Đakova.

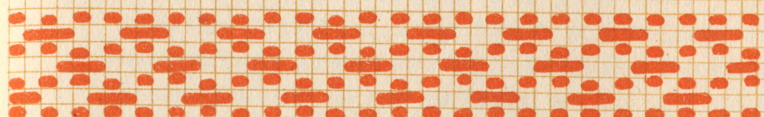
Ostali su uzorci protkivani. Nalazimo ih na ženskim rubinima, stolnjacima, ručnicima, plahtama u Slavoniji i u Podravini. Uzorci bi se mogli izrađivati i opačkom, povlakom a i križićima. Ovi tekući ornamenti (pruge), ako ih izrađujemo u paralelnim redovima, mogu se vrlo uspješno primijeniti za uresivanje jastuka i različnih prostirki. To naročito odgovara duhu narodnog uresivanja, jer sama tehnika tkanja diktira vodoravne redove.

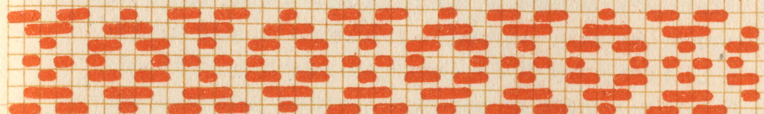
1

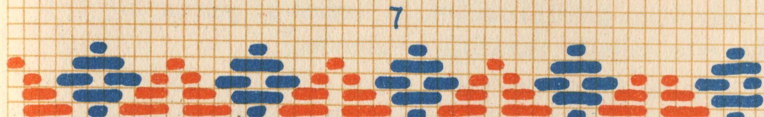
3 4

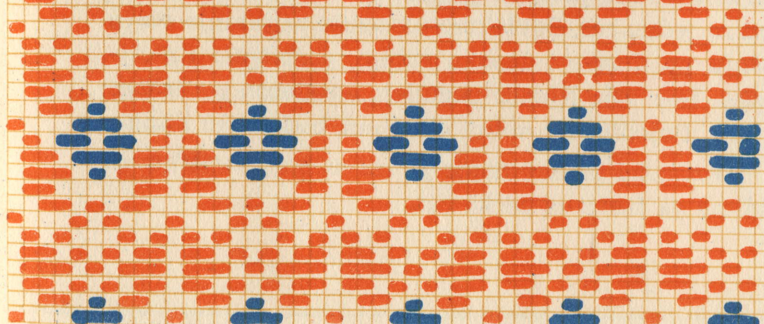

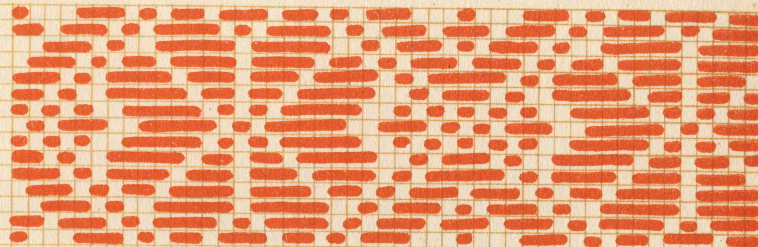
6

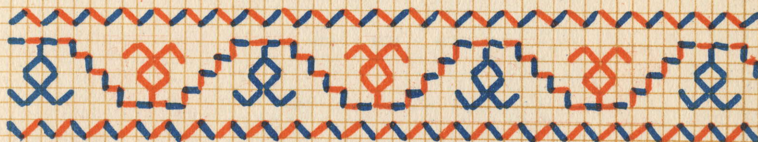
7

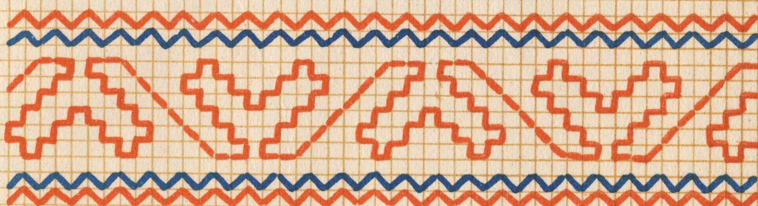

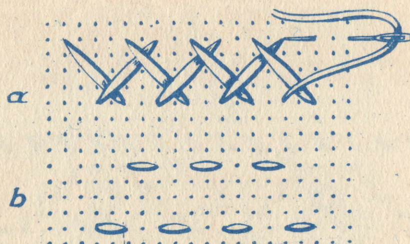
2

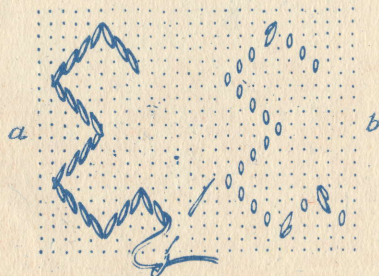
5

8

Dvostruka prekrštenica

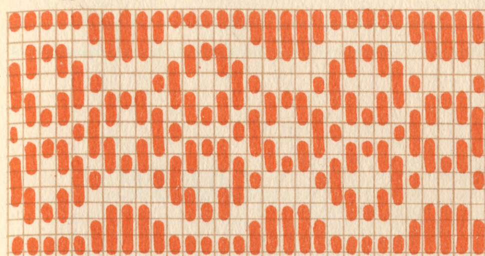
U sitno

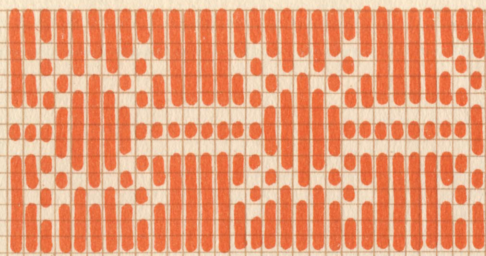
List XIV

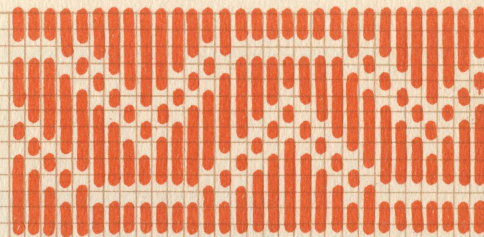
Uzorci br. 1, 2, 3, 5 izrađeni su opačkom. To su vezovi, kojima seljakinje u Žumberku ukrašuju prsa svojih košulja kao i rubove rukava. Opačak (opačica) je vez, koji se ispravno radi na obratnoj strani, zato se i zove opačak. U nekojim ga krajevima nazivlju utkanicom. Mnogo se upotrebljava u Dalmaciji za uresivanje ženskih odjevnih predmeta a susrećemo ga i u Lici (vidi list XV.). Ostali su uzorci protkivani. Posljednji je uzorak sa poculice; izrađen je povlakom i dvostrukom prekrštenicom. Zvjezdice su zelene; široke, crte, koje ih okružuju su smeđe.

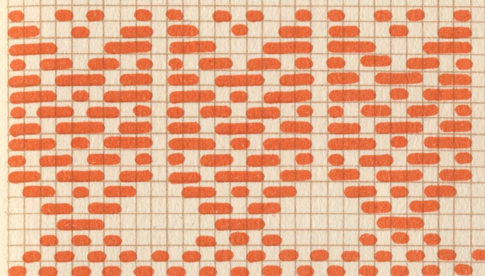
Povlaka je plosni vez brojem (vidi list XXIV.). Obratna strana jednaka je pravoj, tek su bodovi ukošeni za jednu nit. Povlakom ukrašuju seljakinje svoju nošnju pa muško i žensko rublje, posteljinu i stoljnjake. Ima vrlo lijepih poculica, izrađenih povlakom u boji. Pojedini su oblici okruženi bodom »u sitno«.

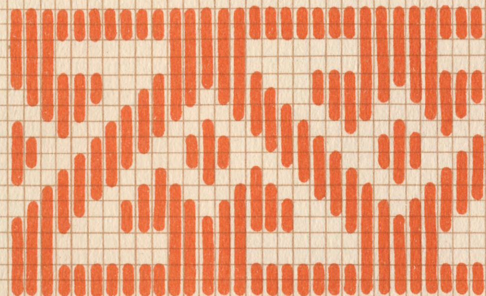
Dvostruka prekrštenica je razvučeni prepletenac. Vidimo ga često uz pečki vez.

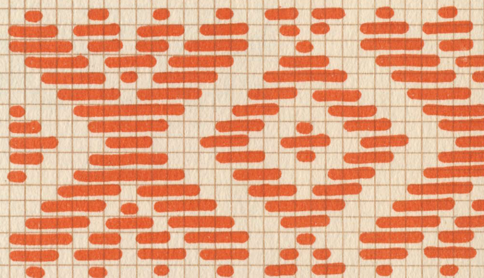

1

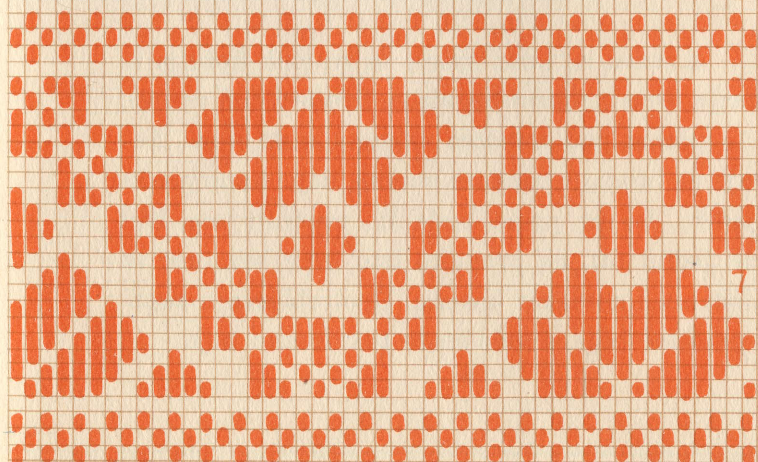

2

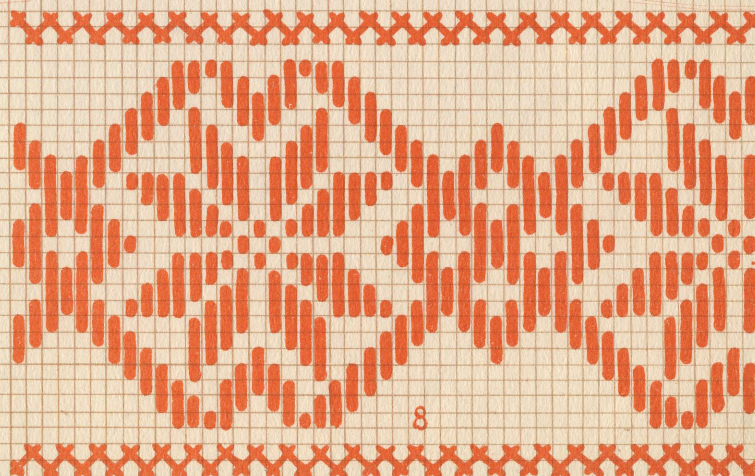

3

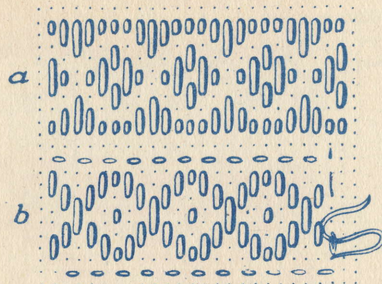

4

5

6

7

8

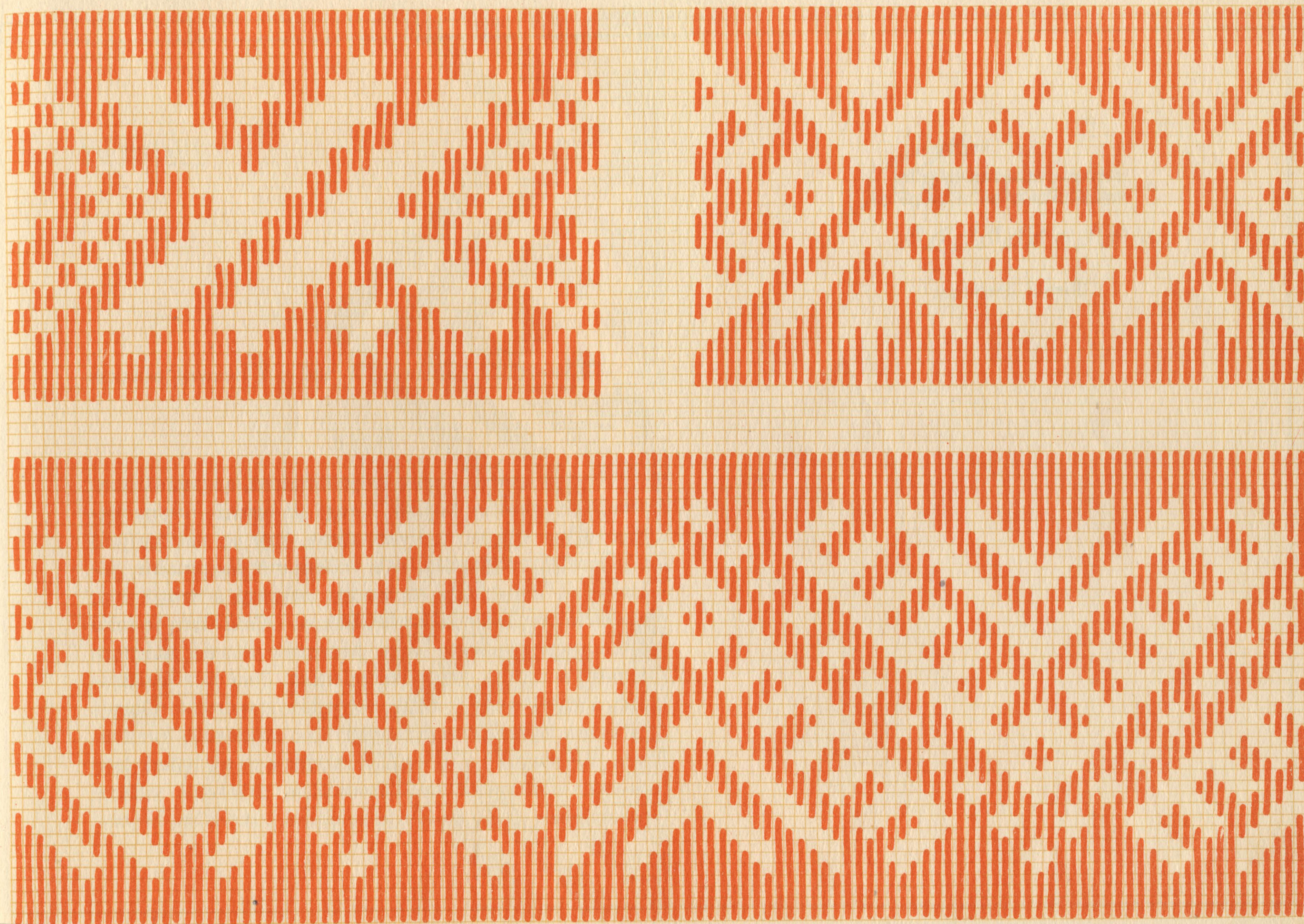

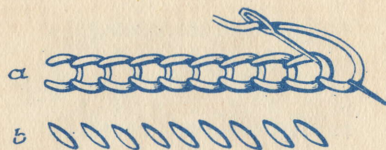
Opačak

List XV

Na ovom su listu uzorci sa ženskih košulja iz Konavlja. Prsa i rukavi bogato su izrađeni tim vezom, koji je poznat pod imenom »konavljanski vez«. Seljakinje ga izrađuju tankom vunom, koju same predu i bojadišu. Da im posao bude što uredniji one, kad završe jednu nit, ne provuku istu kroz vez, već tu nit rastvore i novu nit upredu. Upotrebljavaju zagasite, pastelne boje, a vrlo često bakrenastu boju.

XV

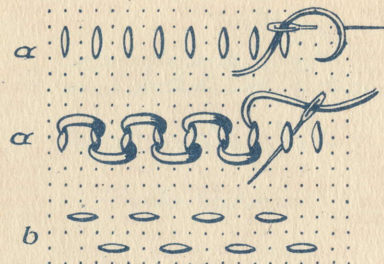
Široki lančanac

List XVI

Uzorci iz Konavlja, s prsiju i rukava ženskih košulja.

Boje

Prvi je uzorak vezen svijetložutom, zagasitožutom i svijetlozelenom bojom. Drugi je uzorak vezen bakrenastom bojom; u kvadratima, koji su razdijeljeni u 4 manja kvadratića, dva vodoravna diagonalno postavljena kvadratića su modro izvezena a druga dva, okomito postavljena kvadratića su zeleni. Isto je tako u drugom kvadratu veća praznina vezena modrom bojom, a manja praznina zelenom. Nad tim kvadratom vidimo gore i dolje po jedan kvadratić. Gornji je vezen zeleno, donji modro. Kod slijedećih kvadratića je obratno t. j. gornji je modar a donji zelen. Isto su tako i druge, male, samostalne praznine vezene naizmjence dvije po dvije zelenom i modrom bojom.

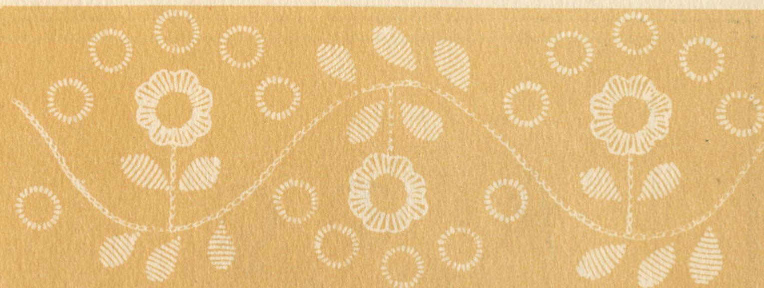
Ravna opletuša

List XVII

Na skutima ženskih košulja zvanih rubine u Slavoniji karakteristični su okomiti trakovi ukrasa, vezeni na stražnjem dijelu skuta. Izrađeni su kao i ukrasi muških košulja bušenim vezom, lančancem, plosnim vezom po pismu, obametom i opletušom.

Opletuša se može izrađivati po broju u vezi s raspletom, izrezancem, povlakom i t. d. a može se raditi i po pismu zajedno s plosnim vezom po pismu i bušenim vezom. Opletušom ukrašuju seljakinje u Slavoniji i gornjoj Hrvatskoj ženske rubine te muške gaće i košulje. Taj se vez mora raditi debljim navezom, osobito, ako se radi po broju jer time dobiva vez lijep, reljefni izgled.

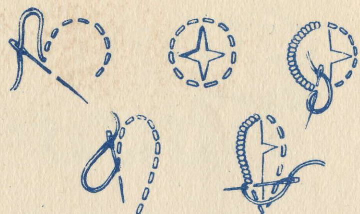

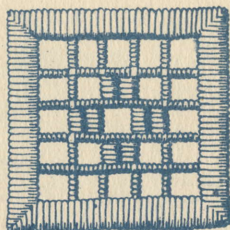
Bušeni vez

List XVIII

Ukrasi sa ženskih marama iz Slavonije (Koška, Harkanovci, Bizovac) izrađeni bušenim vezom, lančancem, ovijancem, plosnim vezom po pismu i obametom. U 3. uzorku, cvjetići su obamitani a njihove su sredine šuplje (probušene).

Kod bušenog se veza najprije provuče nit po nacrtanoj kružnici, zatim se platno razreže i to točno po niti okomito i vodoravno. To je kod bušenog veza najvažnije, jer ako se tako ne postupi, rupica dobije uglati oblik. Bijeli vez (punjeni listići, obamet, bušeni vez) najbolje se radi bijelim nefrkanim navezom. Niti nefrkanog naveza lijepo se prilagođuju jedna drugoj pa vez mnogo ljepše djeluje a i lakše se izrađuje.

1
2
3

Tvez po tvezu

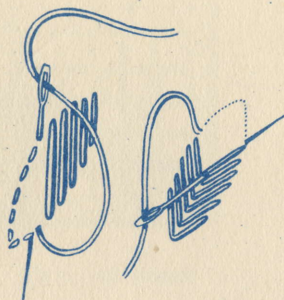
List XIX

Široki, dugi rukavi ženskih »oplećaka« (bluza) panonskog tipa nošnje, koji je radi svoje bogate ornamentike dosegao visoki stepen dotjeranosti, bogato su ukrašeni bušenim vezom, ovijancem, tvezom i tvezom po tvezu.

Kod tveza se izvuče manje niti nego kod izrezanca. Vez se radi na »redini« t. j. na rijetkoj tkanini, a niti se opliću dosta rijetko. Ako je mreža ispunjena vrpanim uzorkom, onda je to tvez po tvezu.

Seljačko platno je i zbog toga prikladno za vezenje, jer ga možemo uspješno bojadisati. Niti brzo upiju boju i tkanina je jednolično obojena. Vrlo se lijep ton dobije, ako se kuhaju suhe ljuske od crvenog luka; u procijeđenu se vodu namoči mokra tkanina i prokuha. Za tako bojadisanu tkaninu lakše ćemo naći boju naveza. Na gruboj rešetastoj tkanini (debeljašu) možemo vesti i bojadisanom domaćom vunom, što je naročito prikladno za ukrasne jastuke.

Plosni vez po pismu

List XX

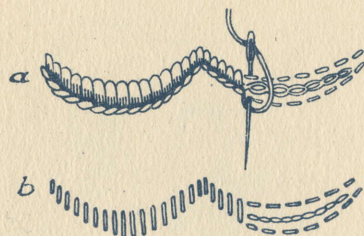
Ukrasi s muških košulja iz Slavonije izrađeni bušenim vezom, lančancem i plosnim vezom po pismu.

Taj se plosni vez radi gotovo uvijek u vezi s bušenim vezom, lančancem, ovijancem, tvezom i prepletencem. Upozorava se na način, kako se vezu listići, koji su kroz sredinu razdijeljeni (vidi sliku).

Kod vezenja je uvijek bolje, da se nit odreže, nego da se otkine. U iglu treba udjenuti onaj dio konca ili naveza, koji je bliže klupku. U tom smjeru ima nit bolji sjaj, a u poslu ne postane runjava.

XX

Obamet

List XXI

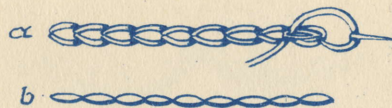
Ukrasi s prsiju muških košulja; br. 1 je iz Slavonije, br. 2 iz Brezovice kraj Zagreba. Vezivo je izrađeno bušenim vezom, plosnim vezom po pismu, lančancem i obametom.

Obamitanim se zubićima tkanina vrlo često završava no viđamo i ravnih rubova izrađenih obametom. Žene u Sunji vezu obametom pojedine cvjetiće i listove a njihove sredine popunjavaju tvezom ili tvezom po tvezu. Ima i obamitanih rupica.

Velika se pažnja mora posvetiti ispravno odabranom materijalu, kojim se veze. Kod križića, pružanca i pletenca mora navez biti nešto deblji od niti tkiva. Za povlaku i opačak potrebna je deblja nit nego za križiće, jer bodovi, poredani jedni do drugih, moraju tkaninu posve prekriti. Prije no što počnemo radom, potrebno je, da na krpici istoga tkiva obavimo pokus, koja bi debljina naveza najbolje odgovarala.

XXI

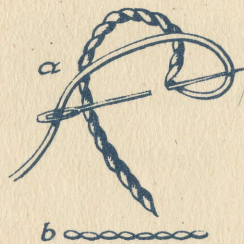
Lančanac

List XXII

Ukras sa ženske nošnje iz Sunje, izrađen lančancem, plosnim vezom po pismu i bušenim vezom. Ovim načinom rada ukrašuju seljakinje u Sunji i okolici svoje odjevne predmete. Pregače kao i rukavi rubina bogato su izvezeni navedenim bodovima a mnogo se upotrebljava i tvez po tvezu kako je to spomenuto kod XIX. slike.

U školama treba izbjegavati vezenje velikih predmeta sa širokim uzorcima, jer kraj takvog rada učenice ništa ne nauče. Mnogo će više koristi imati od rada u kojem su aktivno sudjelovale, u kojem će se odraziti njihova osobnost. To može biti ogrlica, kojom će obnoviti staru haljinu ili pojas ili torbica za koje će sama odabrati tkaninu i uzorak a naročito boju.

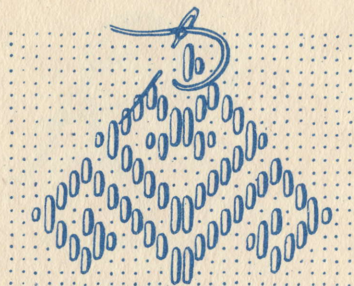
Ovijanac

List XXIII

Na ovom su listu vezovi iz Velikog Bukovca (kotar Ludbreg). To su ukrasi s poculica, vezeni lančancem, ovijancem, plosnim vezom po pismu, obametom i kačkanim ili obamitanim zubićima. Poculice su vezene vunom i radi toga je vezivo vrlo gusto. Ponajčešće su vezene narančastom bojom.

Ovijanac je bod po pismu. Već i sama riječ kaže, zašto se taj vez upotrebljava; njim se pojedini oblici ovijaju. Taj se bod kao i široki ovijanac upotrebljava i posve samostalno naročito kod pečkog veza. Nalazimo ga i uz bušeni te sunjski vez.

Povlaka

List XXIV

Ukrasi s poculica, što ih izrađuju i nose seljakinje u Kotåru Ludbreg (Dubovica, Veliki Bukovac) izvezeni su lančancem i plosnim vezom po pismu. U originalu su i ova veziva vrlo gusta, jer su vezena tankom vunom.

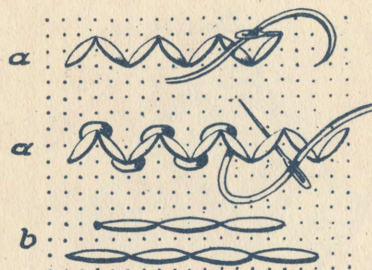
Boje

Kod prvog uzorka, između modre i crvene boje u srcu vezeno je zagasitom svijetložutom bojom. Isto je tako žuta boja upotrebljena u ovalnom obliku istog uzorka između crvene i modre boje. Žutom bojom ispunjene su sredine cvjetova u donjem dijelu uzorka.

Kosa opletuša

List XXV

Lančanac se smatra vrlo starom tehnikom, možda čak praslavensko-balkanskom. U dinarskom području je najčešći na suknu i to uz donji rub i šavove haljetka (sadaka), na ženskim kabanicama, na muškim i ženskim čarapama (nazuvcima ili terlucima). Veze se tankom svilom ili pamukom. Ponajčešće igla prolazi samo gornjom površinom tkanine. Na drugom uzorku u prvom redu, trokuti vezeni crvenom i bijelom niti svršavaju se malim trokutićima modre boje, izrađenim plosnim vezom po pismu.

Lančanac se mnogo radi i u Lici kao ukras na pregačama, čarapama, torbicama i pojasima. Zovu ga lančenjak.

Kosa se opletuša kao i obična opletuša radi kao vez brojem i kao vez po pismu. Vesti se mora debelim navezom da vezivo dođe do izražaja. Upotrebljavaju ga seljakinje kao ukras na odjevnim predmetima i na rublju.

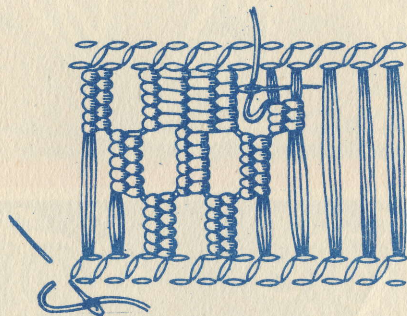

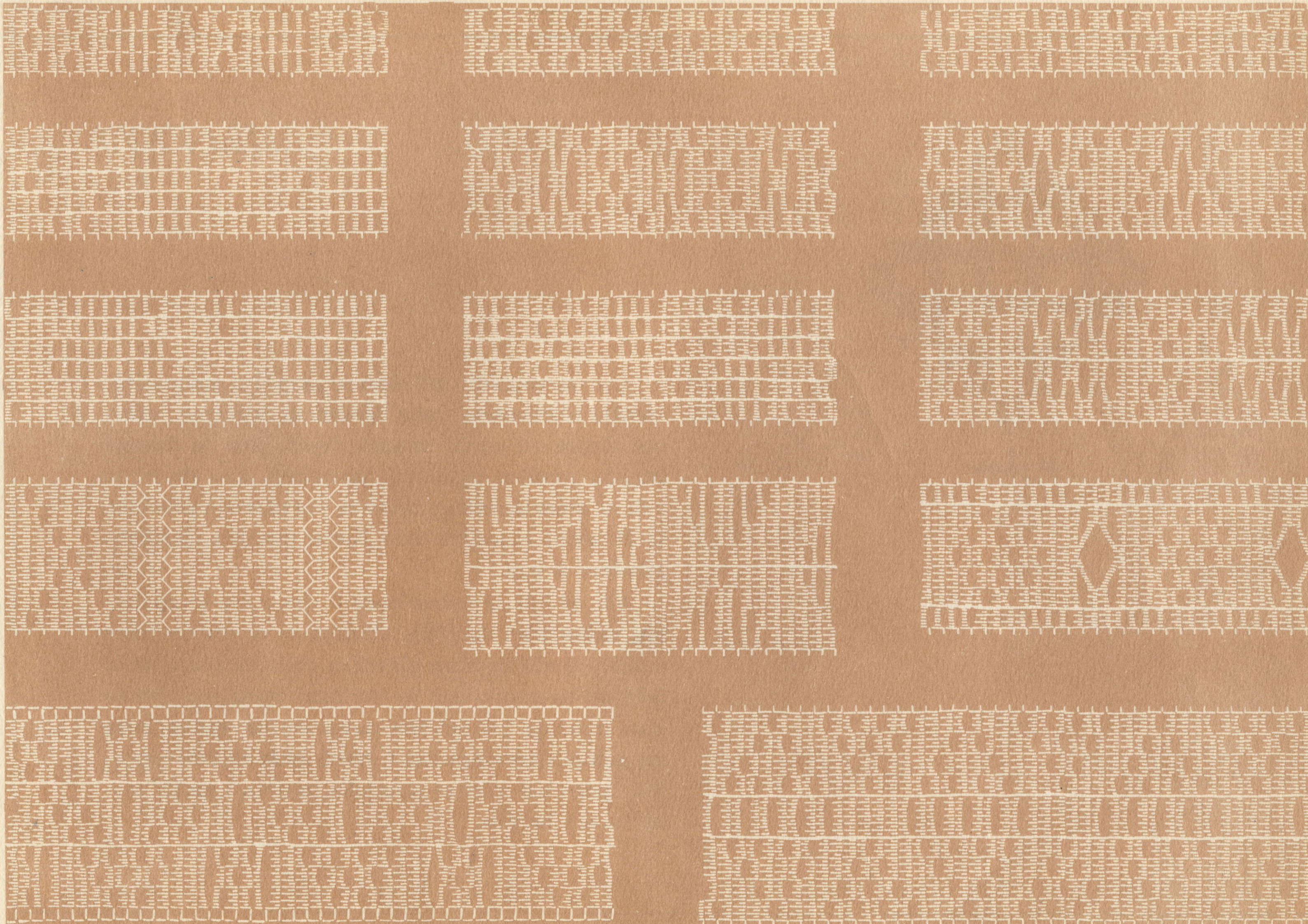

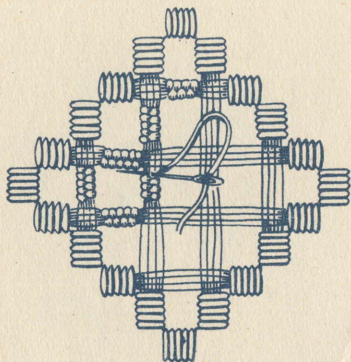

Rasplet

List XXVI

Ukrasi sa ženskih rubina te ženskog i muškog rublja iz Slavonije naročito iz Đakovštine. Rasplet se je razvio iz običnoga šupljeg ruba. Da rub tkanine bude što ljepši izvlačilo se sve više niti. Pojedini su se snopići niti omatali koncem, međusobno spajali, i tako je nastao rasplet. Za slavonski je rasplet karakteristično, da je između pojedinih polja ostavljeno po nekoliko niti. Na slici su te izostavljene niti označene debelom crtom. Taj je način rada vrlo raširen. Mnogo se radi i u okolici Vinkovaca. Vrlo su lijepi raspleti u boji, koji se mogu uspješno upotrebiti za ukrašavanje bluza, haljina a i stolnjaka te raznih prostirka.

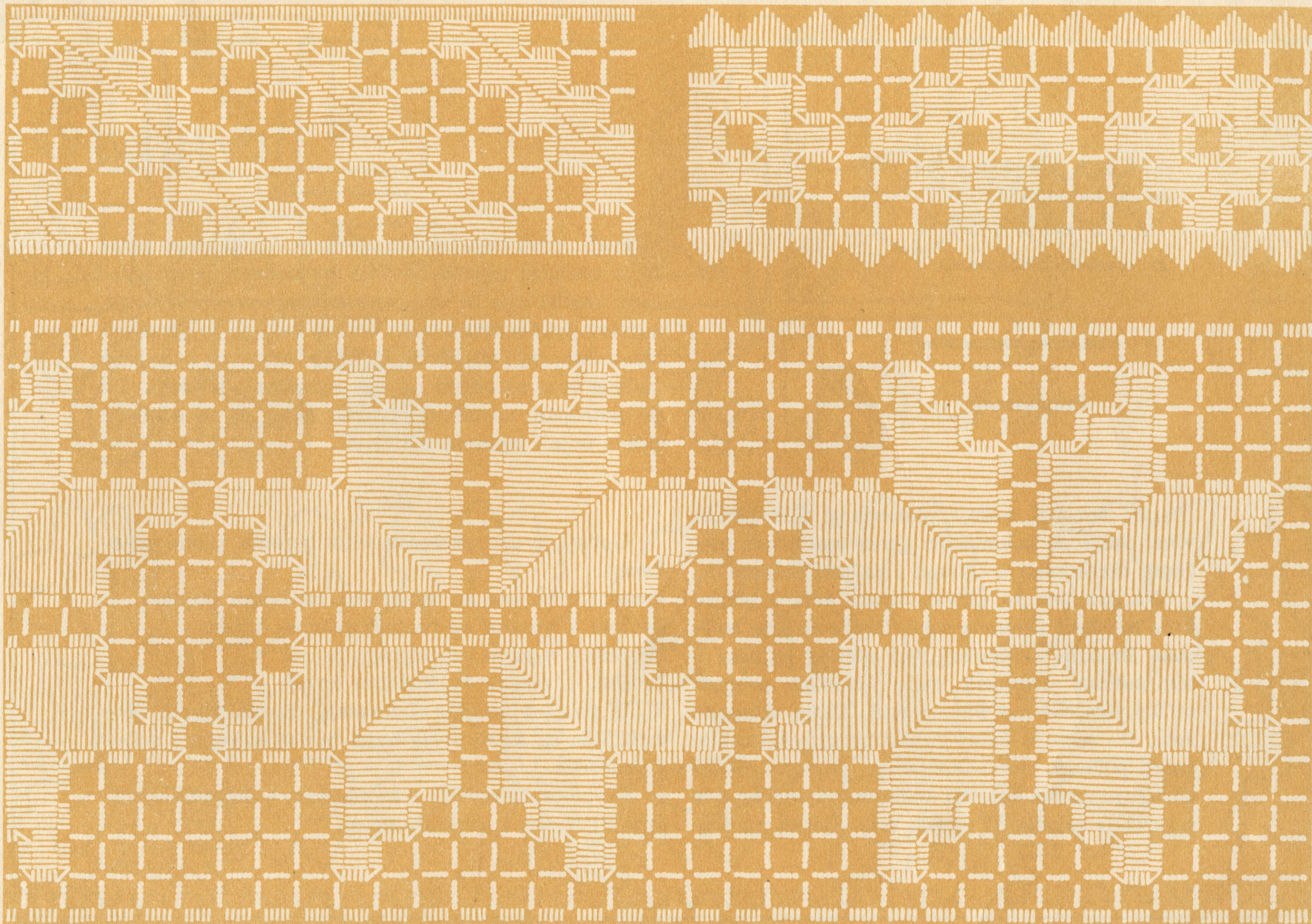

Izrezanac

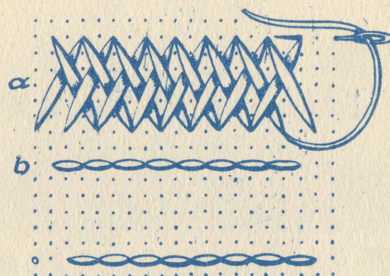
List XXVII

Izrezancem i grbežom se ukrašuju prsi muških košulja u Posavini. Izrazi izrezanac, isječenac, isikavac dolaze od riječi: izrezati, isjeći. Ako je tkanina između mrežice ispunjena povlakom, kao što se to vidi na ovim uzorcima, takav se vez nazivlje grbežom. U Posavini nalazimo vrlo lijepe poculice, izrađene grbežom u boji.

Ako se želi da vezivo bude lijepo, mora se upotrebiti navez triju debljina. Mrežica se omata navezom u debljini niti tkanine, glavni se oblici izrađuju nešto debljim navezom, dok se sredina, ispunjena povlakom izrađuje još debljim navezom, da vezivo bude što punije. Izrezanac kao i grbež može se vrlo uspješno upotrebiti za ures stolnjaka, zastora i malih prostirka a i haljina.

List XXVIII

Prepletenac

U ženskoj nošnji panonskog tipa (Posavina) ističe se pokrivanje glava maramom (pečom), osebujnom u ukrasu i načinu nošenja.

Na gornjem su uzorku široke crte u obliku kuta izrađene prepletencem. Druge su crte izvezene širokim ovijancem. Od pečkog je veza u tom svesku razmjerno malo donešeno, premda se taj vez kod nas mnogo radi. To je učinjeno zato, što se ni u čemu toliko ne griješi, koliko baš u pečkom vezu. Obično se pojedini oblici okružuju crnom bojom i običnim ovijancem, dok seljakinje nikada ili možda vrlo rijetko upotrebljavaju crnu boju za okruživanje. Zavijuci se izrađuju običnim mjesto širokim ovijancem. Ispod gornjeg uzorka nije se radi pomanjkanja prostora mogla narisati debela crta s trokutićima, kako je to nacrtano ispod donjega i slijedećih uzoraka. Ispravna primjena pečkog veza na odjeći i u stanovima vrlo je teška. Tu je potreban naročito istančan ukus, da se odaberu prave boje i ispravni materijal.

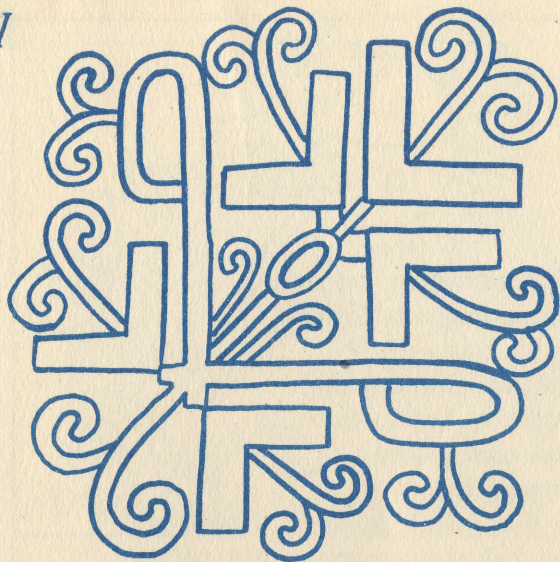
Boje

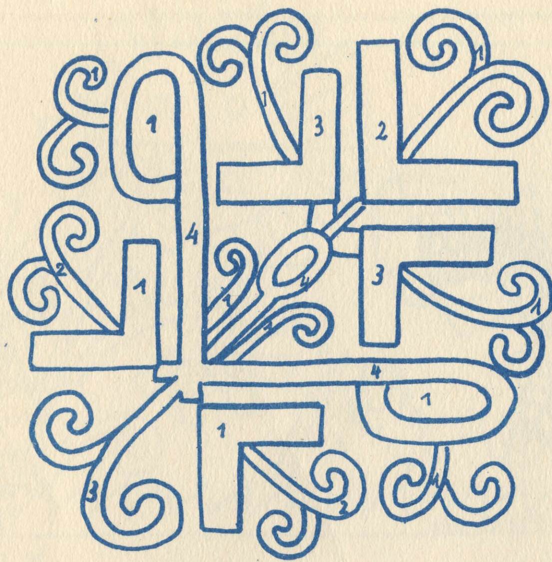
Gornji je uzorak vezen ovim bojama: plohe označene
brojem 1 vezene su svijetlobakrenastom bojom
brojem 2 vezene su pastelnoplavom bojom
brojem 3 vezene su zelenom bojom
brojem 4 vezene su smeđom bojom

U donjem uzorku (Letovanić, Kotar Sisak) upotrebljene su samo dvije boje: tamnijecrvena i svijetlijecrvena.

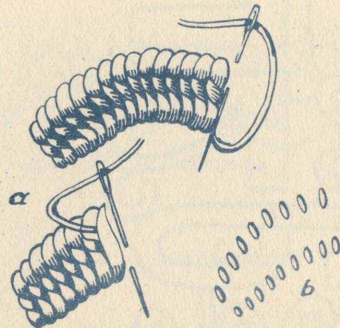
Prepletenac nalazimo na muškim košuljama u Slavoniji i u vezi s pečkim vezom.

XVIII

Pečki vez

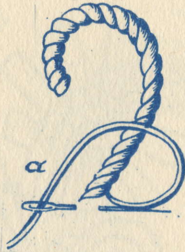
Uzorci s peča iz Posavine. Prvi je uzorak iz Male Gore, a drugi iz Gore.

Boje

Boje u gornjem uzorku su ove:
broj 1 vezeno je svijetlobakrenom bojom
broj 2 vezeno je pastelnoplavom bojom
broj 3 vezeno je tamnosmeđom bojom
broj 4 vezeno je tamnozelenom bojom

Boje na donjem uzorku
broj 1 vezene su bakrenastom bojom
broj 2 vezene su modrom bojom
broj 3 vezene su zelenom bojom
broj 4 vezene su crnom bojom

Kad izrađujemo bilo kakav predmet u boji, koji je određen da uresi naš stan, moramo biti načistu kakve ćemo boje upotrebiti, da li tople ili hladne. Ako cijeli uređaj u sobi ima tople tonove, potrebno je, da postavimo kakav predmet hladnih tonova i obratno ako je uređaj u sobi hladnih tonova, potreban je predmet toplih tonova. Tople nas boje podsjećaju na sunce i vatru (žuta, narančasta, crvena) a hladne boje na led, vodu, maglu (zelena, modra, siva i njihove mješavine). Kod slaganja boja važan je i odnos boja, što znači da treba znati koliko se od koje boje smije upotrebiti. Najbolje primjere za ispravan odnos boja naći ćemo u starim seljačkim vezovima i tkivu, zato treba njihovom upoznavanju posvetiti što veću pažnju.

Široki ovijanac

I taj je ukras s peče iz Posavine. Bogat je bojom i vrlo gust, ali razgovjetan.

Boje

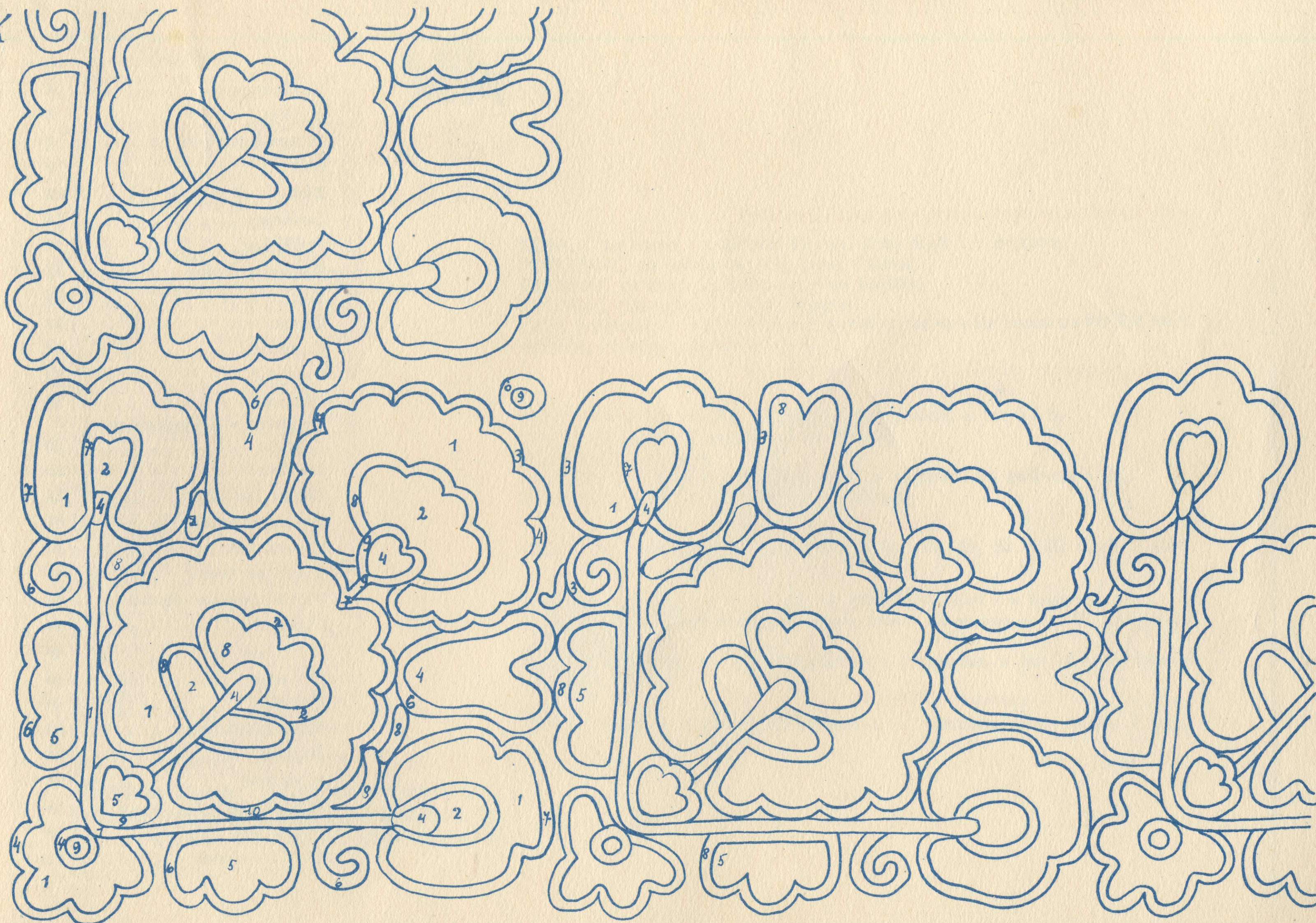
Boje su uglavnom ljubičaste. Takve peče nose žene u starosti, a nose ih i mlade u maloj žalosti.

Ploha označena sa

br. 1 vezena je tamnoljubičastom bojom
br. 2 vezena je crvenkastoljubičastom bojom
br. 3 vezena je plavoljubičastom bojom
br. 4 vezena je zelenom bojom
br. 5 vezena je crnom bojom
br. 6 vezena je svijetlosmeđom bojom
br. 7 vezena je ljubičasto-svijetlosmeđom bojom
br. 8 vezena je zagasitožutom bojom
br. 9 vezena je svijetložutom bojom
br. 10 vezena je pastelnoplavom bojom

*

Na kraju ovog prikaza moram spomenuti, da ovaj svezak nije nikakva etnografska zbirka. To je tek pomagalo nastavnicima a i učenicama gradskih i onih škola po selima u kojima je narodna umjetnost izumrla. U onim krajevima, u kojima narodna umjetnost živi, moraju se upotrebljavati oni vezovi i uzorci, koji su se od davnine radili u tom kraju. Učenice treba neprestano oduševljavati za ljepote tih radova i upućivati ih, da same traže i otkrivaju dobra starinska veziva i tkiva. One moraju biti ponosne na kulturnu baštinu, voljeti je i čuvati.

SADRŽAJ

»UNITAS«
TVORNICA KONCA

Proizvodi razne vrste prvorazrednog merceriziranog

KONCA za ručno i mašinsko šivanje, crni, bijeli i u bojama,
POTKONAC za jemčenje, crni, bijeli i sirovi,
KRPANAC za krpanje čarapa u svim bojama,
SVILENAC (štepsajde) u svim bojama.
Zatim proizvodi iz najkvalitetnijih sirovina, razne vrste konca za RUČNI RAD, vezenje, kačkanje, pletenje i t. d.

Za VEZENJE izrađuje u glavnim, zajamčeno postojanim bojama »INDANTHREN«

PERLGARN (Coton Perlé) u viticama i klupkama, u br. 5 i 8,
NAVEZ (šlingvol) u viticama, u br. 16 i 20,
MOULINE u viticama,
PAMUČNI KONAC ZA VEZ bez sjaja, u viticama, za goblene i dr.,
UMJETNU SVILU ZA VEZ sjajnu, u viticama.

Za KAČKANJE izrađuje:

KAČKANAC (heklgarn) u klupkama u br. 15, 40, 50 i 70 bijeli i ekri.

Za PLETENJE izrađuje:

PERLGARN u viticama u br. 8 i 12, crni, bijeli, ekri i u bojama.
ŠKOLSKI PAMUK ZA PLETENJE u viticama i klupkama u br. 10, crni, bijeli i u bojama,
MERC. PAMUK ZA PLETENJE ČARAPA u klupkama, u br. 14, crni, bijeli i u bojama.

Za RAZNE UPOTREBE izrađuje:

UMJETNU SVILU CORDONETTE sjajnu, u viticama, crnu, bijelu i ekri.

ZAGREB, SVETICE Br. 6

TELEFON: 33-940 - POŠTANSKI PRETINAC 83
Bankovna veza: NAR. BANKA, ZAGREB 406-T-849
Brzojavni naslov: UNITAS, ZAGREB

